

NOORSOO AJAKIRI

III. AASTAKÄIK

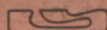
№ 7/8

LEHE- JA JAANIKUUL MCMXXI

TARTUS

Sisu.

Teretulemast. A. Juhanson	195
Kaks poesi. H. Perandi	196
Meeleolud. R. Lipsthal	197
Olen. Kusta Jõe	200
Kevadine linn. J. Ritseson	202
Kas peab nii olema	205
Milles seisab tõsine haridus. Ainetel K. Z.	205
Kuidas võiks koolinoorsugu osa võtta E. Kultuuri- tööst. A. Juhanson	208
Reisimärkused sõidult Saksa akadeemiasse. J. Toomes	214
Miks peame olema karsked. E. Saal	515
Feliks Herbert Veidenbergi †. J. Jaik	222
Peeter Krópotkin. K. Z.	223
Noor Saksamaa. K. Z.	224
„Uudismaa“ I, II ja III aastakäik. R. L.	229
Noorte ajakirjandus	232
Ajakirjandus	233
Kroonika.	234
Teadaanded	237
I, II ja III aastak. sisu.	239
„Noorte Püha“ lõpulik kava	—

UUDISMAA.

NOORSOO AJAKIRI.

KOLMAS AASTAKÄIK.

№ 7/8.

TARTUS
LEHE- JA JAANIKUUL MCMXXI.

K. Mattiesen'i trükk, Tartus.

Teretulemast!

Ilus on olla noor, kesk kevadist päikesepaistet ja lilli, täis platonismi ja paljulubavaid tulevikulootusi. Ilus tunda ennast ärkava rahva kaunima tuleviku pärandajana. Kuigi oleme harilikult iseteadvusetud endi asendist seltskonna ja kultuuri suhtes, kuigi nii harva tunneme endis ärkavat tõsist noorust, on siiski silmapilke, mil otsekui mingi intuitsiooni mõjul kirkastub kogu me ümbrus ja ajudes sähvatab jõu- ja hoorikas noorustunne, tung elada, ohverduda millegille ilusalle, kõrgele. Kui suudaksime ja oskaksime jäädavaks teha neid vaimustus-silmapilke, ärkaksid meis aiva uued jõud ja püüded, ning meil poleks raske leida tõsist elusihiti, mis puudub meil harilikult.

Ja kui võimatu on nende silmapilkude jäädustamine, siis peame vähemalt katsuma neid esile manada nii tihti ja nii hoorikkaina, kui eales võimalik. Selle päätingimuseks on aga, et teaksime ja tunneksime endiga paralleelselt hulka teisi, sama noori ja jõuküllaid, läbielamas samu tundeid, samu joovastusi, mis meiegi. On vaja leida need nägematud sidemed, mis ühendavad kõiki meid, õppureid, kus linnas, koolis, klassis me ka poleks, ühiseks solidaarseks noorte pereks.

Sarnasena ühisena noorusmalevana, kel ühised sihid ja ideaalid, tervitan „Uudismaa“ Toimetuse nimel kõiki, kes tulevad, et hõisata vanas Tartus ühisel kevadpeol. Südamlik teretulemast ka meie vanema põlve liikmeile, kelle rinnas pole kustunud noorustule säde. Vennalik käepigistus ühtlasi meie vennasrahva Soome noorusmaleva edustajaile.

A. Juhanson.

Kaks poesi.

Hõbedane sulpsatus.

*Hõbe sulpsatas mesisen veen —
plum-kõldi! On kuljus vee seen . . .
Trill-trillerdab kuljus vee seen
soomushõbeda võlgahten veen! . .*

*Kirglik kahatus, — liblendav hüil
lööb luhta end! Hõistund see ring.
Võlub liblika, lüüli! kuldving
kõlutiivul, kaob luhta veel kiil . . .*

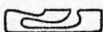
*Kaldal kõnniskleb väike Pierrette.
Siniliblikat kesk vesimett
lüülil näeb — ah! ning naerab Pierrette
konnakapsaid käen koldne bukett! . .*

Laibale langeb mett . . .

*Kole sääl, kon mesitse pärna maa!
Maan inimen kole:
pole pääd poolt — mädamulk veren ta,
ja — meen lilli poole!*

*Taevas ripakil üle haisva maa —
maa veren ja vaevan! . .
Taevan värve hellu, mett, lõhnu ka:
laip nii vast hõislaevan! . .*

*Vaata! langeb laibale pärnalt mett,
mett vaikkollast, vaata! . .
Saadab päike naeru ja roosivett
Verimaale — vaata! . .*

Meeleolud.

I.

Rong jäi hiljaks, alles keskööl jõuan üksindasse jaama.

Sügisöö on pime, ei sammugi näe enda ette.

Tuul kohiseb metsas, paksud pilved taevas lämmatavad valguse.

Astun umbkaudu tuttavat teed, mille äärt jaaniussid valgustavad fosforilise tulena.

Hakkan lugema jaaniusse.

„Võib olla tähendab see õnne?“ mõtlen. „Viiskümmend juba!“

Aga eemal helendab veel, mul on kahju neid lugemata jätta. Paksus põõsastikus hiilgavad nad laternatena. Poen küüru tõmmates valguse järele, oksad löövad vastu silmi, teravad orgid torgivad jalgu, ent ma loen . . . seitsekümmend . . . kaheksakümmend . . .

„Saan ehk sada täis?“ mõtlen ärevuses.

Sattun hoogu, ei pane enam tähele orke ega oksi. Vahel rebitakse riiet, mind ehmatades. Loen edasi.

Koolimajani jõudes on sada täis. Nüüd südames rahu.

„Võib olla tähendavad jaaniussid õnne?“

2.

Koputan uksele, põrutan, ent keegi ei vasta. Vaotan lingile — uks läheb lahti. Astun kobades üle köögi kivipõranda. Vaotan toa ukse lingile ning lasen ta avaneda.

„Nak, nak, nak. nak . . .“ kostab kogu majas kõmu.

Pole ühtki inimese hinge. Taat on vist välja läind, ukse lahti unustades.

„Peaks tuld saama!“ . . .

Lähem tagasi kööki, käsi pimedas ees hoides. Leian peldi ja sellel tikud.

Tõmmates tuld, astun üle pragulise põranda oma tupp. Kõik, nagu aasta eest, ainult vilum ja õudsem. Maakaart seinal läigib, raamaturiul seisab puiselt nurgas, tool on laua ees, kus ennem istund.

Süütan väikese lambi, selles loksus pisut õli põhjas.

Vilu tuba peletab une. Võtan riulilt raamatuid, panen väikesele lauale tõmban selle voodi juure, viskan ise pikali.

„Materialism ja idealism.“

Loen mõnest kohast, viskan viimaks pettunult kõrvale.

„Hamlet . . . Daani prints . . . Kurbmäng . . . Shakespeare . . .“

Hakkan keskelt lugema, sorin, pole tuju siiski süveneda. Ent tuttav koht tõmbab tähelepanu.

Olla
Või mitte olla — see on küsimus . . .
Surra — uinuda —
Muud midagi: ning öelda eneselle,
Et selle unega me lõpetame
Kõik hingevalu, kõik need tuhat tõuget,
Mis loomu päranduseks on me lihal —

Kes kannaks koormaid, orjaks, higistaks
Küll elurõhke all, kui mitte kartus,
Et miski olemas on peale surma
Seal uurimata maal, kust rändajad
Ei tule tagasi, ei segaks tahtmist
Ja sunniks ennem tuntud hädasi
Meid kandma, kui et uude rüppesse,
Mis alles tundmata, me tõttaksime?

Mind valdab õudus, surma meele tuletades.

Kui palju on inimesi läbi käind sest vanast koolimajast, kui palju
läind juba uurimata maale!

Mis on igavene elu? Mis on surematus? Ons see üks ja sama?
Kas siin pool, või sääl pool?

Ja äkki tuleb surnud vanaema meele. Ma värisen. Haua kalkus
tikub põue. Ei taha surnute pääle mõtelda, püüan teiste mõtetega
lämmatada, ent võimata. Nagu raiutud aiju on vanaema. Kardan,
et ilmub äkki ilmsi . . . Mis teen siis mina?

Mäletan . . . istus pingi serval, piibel süles lahti. Taat lamas
asemel küljeli, piip suus. Ta nähtavasti ei pannud tähelegi, mis
vanaema lugēs. Mina ei kuulnud ka kunagi.

Aga taat ütles vahest pilgates:

„Nemad räägivad: taevast antakse kõigile palmi oksad kätte.
Ütle, mis ma vana inime selle palmi oksaga oskan teha?“

„Ah ole nüüd!“ vaigistas vanaema.

Ta uskus igavesse ellu — pääle surma. Lihaülestõusmisse ka.
Ent ta pole surematu, keegi teda ei tunne. Shakespeare, Goethe —
on surematud. Kui palju on aga nemadki surematud?

Ah, nii palju, kui võrd Shakespearélikkust ja Goethelikkust ini-
meste sees. Kristus on surematu! Kui võrd? Sedavõrd, kui püsib
Kristlikkust inimeste südames. Buddha, Muhamed — kui võrd?

Aga minu vanaema?! Ta uskus igavest elu, mis Kristuse üles-
tõusmise läbi tõendud. Ja suremattust ta ei püüdnudki, vaid elu taevast
pääle lihaliku surma.

Sai ta seda?

Väljas sadas vihma, tuul loksutas õhuakent, mind unes ehmata-des. Aga siis kadus kõik . . .

Ma seisin vanaema haual. Taevas oli üleni halles sügispilvis, maa märg. Pidin palvetama kombe pärast, ent puudus tuju ja usk palvesse.

Haud oli värske, ilma roosideta, must. Naabri hauad olid samasugused värsked, puust kastidega piiratud. Ühe ääres noogutas ümmarguse, kondilise ja kahvatu näoga poiss, suure pääga, silmaalused hallikas-sinised.

Ma lasin põlvili, siis kummuli mullale. Nüüd tekkis ühendus surnuga. Nägin ta nägu, seda õpetavat ja hääds soovivat ilmet ning nutt kippus pääle. Tõusin püsti. Minu kõrval haa ääres seisis punase talupoja näoga noormees, pihtkasukas. Esiteks teda polnud.

„Teie olite . . . Hiinamaal! Kas Te nüüd olete säääl . . . Koonul?“ küsib valjusti, udust läbi karjuda pütides.

„Jah, ma olen säääl . . . heinamaal!“ vastasin sama valjusti, nagu osatades, teadvalt valetades, sest ma ei tunnud teda.

„Mis tal minuga asja?“ mõtlin.

Hakkasin kiirelt minema. Sadas külma vihma, ent varsti tuli paksu lund, õhku ja maad suurte ümmarguste tükkidega kirjates.

Üle mulgu ronides, olin enese imestuseks taas surnuaias. Paks raamat seisis õhus, haa kohal lahti, Shakespeare oli Mefisto seisandis säääl raidkujuna. Tal olid äkilised, püsti vurrud, nagu Vilhelm Teisel, raudsed näojooned ja pilk ülespoole pöördud . . .

Kui mu tähepanu iseäranis imelikel, teravil vurrudel peatas, sest geeniusel pole sarnaseid olnud, kostis häääl segaselt, nagu raamatust, ent siiski arusaadavalt:

„Geeniuse alumine pääлуу pool on sellepärast alati püsti, et ta pilk enese „mina“ poole on pööratud!“

Ma ärkasin.

Silmes tundus palavik, nagu oleks kaua raamatut lugend. Lamb taht oli punaseks põlend, polnud enam nähtavasti õli. Tuba jäi pimedaks.

Kobasin tikutoosi, kuid ei leidnud. Ei mäleta, kuhu ta jätnud olin. Mind valdas hirm ja õudus. Unenägu polnud kadunud. —

Haud, lumi, noogutaja poiss, mees, vanaema nägu läbi mulla . . . Jumal, Jumal, Jumal! . . .

Uks avanes tasa, hele valges riides kogu astus sisse. Ta ümbrus helendas valguses, nagu paistaks tuhat päikest. Kaitsesin silmi käega, ent ikka oli ilmutus mu ees. Ligemalle, ligemalle astus ta.

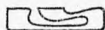
Heledad välgud löid aknast sisse, müristas, taevast lõhki käristada ähvardes.

Äkki vaganes surmavaikuseni, ning nüüd katkesid mu pingu tõmmatud südame sooned. Siis kuulsin ilmutuse sõnu, kui polnud mul enam südant:

„Tema ei ole taevas ega kusagil. Tema on meie eneste sees!“

4

Ärgates olin õue värava juures maas, südames nii imelik, imelik tundmus. Nagu rahu tundus see. Hommiku pool taevast veretas, tuult polnud. Ent pimedust oli veel. Jaaniuss hiilgas põõsas maheda valgusega. Võtsin selle oma peo pääle, vaatasin teda, tõusin üles ja astusin jaama poole.

KUSTA JÕE.

Olen.

(Vinjetid.)

Mina, mu tume mina . . .

Laps oled sa, — vabadiku laps, kes pandud orjama peremeest. Ymardaja oled sa temale, mu tume mina, — karjus oled temale, kes hoiab tema veised, lambad ja kitsetalled. Tema sigade karjus, tema anikarjus oled sa.

„Till, till, till!“ — tuled sa lõunele. Siis lähed kitkuma tüna rohtukasvand peenraid, kitkuma rohtu sigadelle.

„Till, till, till!“ — tuled sa õhtule. — Söögijäänused veel sulle. Minnen magama hyiab sind peremees, et mine veel kuhugi, sinna tingimata vaja. Julged vastu piiksatada, et oled väsind, paljad jalad oksist lõhki kist, tee sinna on aga pikk ja kruusane ning öö saab vilu, homme vara peab muidugi tõusma . . . „No, mine juba, mine!“ — kurjustab perenaine ja kõmm sulle kukla! . . .

Laps oled sa, vabadiku laps, kes pandud orjama peremeest. — Kõmm sulle kukla! . . . Nutad . . . — Laps, laps, kes siis nõnda! . . .

Mina, mu tume mina!

Tööline oled sa. Tahmnägu, nõgipalge.

Kuuled vihkavana masinate hulgemist, hundamist. Vaatad ihkavana vabrikute kõrgeid, taevasse tõusvaid korstnaid. Unustad, et oled masin.

Vangipand tööline oled sa, türmi paigutat, — sest ihkad vaimlist vabadust, vihkad hingetut seda ilmakorda. — Vabastamata vang oled sa, mu mina . . .

Tuleb tööliste kari. Hõljuvad laiad lipud, mis on punased kui sinu sydame verega täidet valude karikast huulile nõrguv viin. Nemad laulavad vabaduslaule, — sind valdab piin. —

Lõhutakse vallale kõik vangikongide ukсед. Sinu vangikongil kuid üldse pole ei ust, ei ahtent. Paks ymbritseb sind myyr, ahtake temas ainult avaus kust sisse pääseb üksainus valguse kiir. — Yksainus, mis peab kandma eneses kogu ilma . . .

Lõhutakse tyrmid, vangimajad. Vabastetakse kelmid, vargad mõrtsukad. Sina aga liigud oman igavesen myyrin, vabastajate hulgagan vabastajana, olen ise vang.

Vang oled sa mu mina . . .

Õõ oled sa minu tume mina.

Sume suine õõ, mil keskmetsa sügavuses tärkavad imelised lilled kui tunded suured ja sygavad, nii õnnest verevad, nii süytult valged, nii kaugemeelselt sinised, hõrnad.

Tantsivad murueide tytred siin õõn. Hõljuvad, laulavad kuld-kandleil kõlisevail, viledel helisevail, pasunail tymisevail. Ikka: tutu-lutu, tutu-lutu! . . .

Õõ oled sa mu mina.

Kylm sydatalve võbisev õõ, mil lumeriginal, kylma paukuden on tumman kalgusen kaeblevad, vinglevad hääled, hoiged tunded, mis tõusvad taevaste poole kon tähed kui Kosmose angund pilgud sumed. — Yksainus kannatuste õõ kesktalve kylmal kõlel, lumel sihiseval, tuulen vabal ihiseval, itsitaval, põrguliselt naerval . . .

— Lagendikul või sooserval ehk pool kinnikülmand rabal vabisev õõ.

Tundmuste tõsine hääл sen õõn oled mu mina.

Õõ oled mu mina.

Helisev viiuli keel oled mu mina.

Võbisev, vabisev, tuhande tundlik, valude, igatsuste pääle sundlik. Tundluse viiulile tõmmat keel, millen kehastuvad kõikide ilmade tunded ja valud, nukrused, kurbused ja sydamevalud, salajased yksikud heitlused, vihaste vaenlaste võitlused, võidud ja kartused, jõuetute hingede mutta vaotused . . .

Nutt oled sa mu mina.

Lapse vaikse nutt, kellele haiget teht ja enda hooleks siis jäet. Tasane, kaeblik ja lakkamattu nutt suuregi lapse trööstimatun valun.

Kohisev laan, Looja vaba mets oled sa mu mina!

Kõrge taevас sinu yle, ning sillerdus, trillerdus linde ja kohatuule võimsa ja vaba! . . . vaba . . . — Helisev ja lebav kui Looja ainus hingetõmbus oled sa . . . Myhisev ja vaba, laulev ja vaba. Vaba ja saladuslik suisel õõl mil sinun synnivad muinasjutud. — Argade hirvede, mu igatsuste, mets oled sa mu mina.

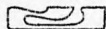
Tuleleeken vaevalusalt leegitsev mets oled sa mu mina. Kustutamatu on Sinu leek tõusev hiiglana sambana ylespoole kui määratu jaanik. Heitev loitvat valgust yle paese maa, yle kanarpikuse palu,

yle soo, yle raba, yle laia legendiku vaba. — Kustutamatu leek kui ainus nooruse hingus millen hävineb vana raugend ja rammetu elu kõigi tema jõhkruuste, jõleduste ja ebatõelikkusega. Hävitav leek — haarav oma ahnesse kaisutusse põduraid noorigi yhes vanadega, varjuden nõnda igavesti valgusvaeseid ja kiduraid, oman nõrkusen siiski kõrke ja ylbeid.

Alles puhkev määratu, noorustulimeri oled sa mu mina, mille valgus ja suitsuvina tõuseb yle laiade laante madalalt sõudvateni hallideni pilvedeni. Mille valgus loidab üle kidura, paesemaa, yle soode ja rabade paese rahvagi silmi, mille valgus neile koidab vabana, syytuna, puhtana, ja uuen lootusen avab tuleviku ilmi. Mille suits need sortsidki ära võidab, kes räpasil käsil pyyavad katta, matta me nooruspäikest. — Mille puna ennustab ka neilegi äikest, kes senni meil jutlustand kaduvusilust; — mille soojus ainsan ja võrratun armastusen laotab kõikide yle selgust me tulevase elu ning võidab kidurkasvude mure, valu ja sydame jõuetushalu kui myha mu kodukaasiku salu, või rohelus kevaden rõkkava palu ja ilule nii ainsalle pyhitseb me hinge talu . . .

Laulen sumisev vaba laan, — heledain leeken helisev mets oled mu mina, kui väikeste laste kurblik nutt, või viiulil vabisev valude rutt, ehk õõ kesktalvet kylma ja kõledat, või suvet, nii sooja ja sumedat. —

Mu vangipand mina, mu vabadiku laps! . . .

JUHAN RITSESON.

Kevadine linn.

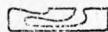
*Taas päike kevadnaeru helget palju pillub
kõrguste siniveest kui viina kihiseva
pärlpiisku; üle tänavate elu keeva,
noorvõimsalt käratseva, ennast killub
ta heleng heldena ja väreleval
kuumõhetusist taeval lilla pilvi sillub.*

*On inimesil hinge sattund ärevusi
sest uuestsünnist, elu jälle virgumisest
ja kõigi heleduste kirgamisest
et tõttavad, täis ihu vallatusi,
lapsrõõmsalt asten. Tilgub naeramisest
ju viimne kuljus tühjaks; uusi üllatusi*

*meil' toovad eksind lõokeste heled pillid
kui joobuvad kesk torne sõrmi hõiskamisse
et heita tänavate rõkkamisse
häälvirelid kui porri sõkku lillid.
Kuis kiindund päike helgi paiskamisse
— tast häbistet elektrilampe valged villid —*

*kui pistet tungal oleks hoonte rägastikku
nii suured aknad päikestena helendavad
ja äride kuldkirjad pimestavat
tuld langetavad lumestiku likku
kun loike hõbesilmad imestavad:
kuis päike häkiste küll võitis pilvestiku!*

1919.

Kas peab nii olema?

2-sel märtsil.

Eila kihlasin ennast Aarnega. Ma armastan teda ja olen õnnelik. Meie tutvus on lühikest aega kestnud. Aga kõik temas, iseäranis tema haritud tasane iseloom tõmbab mind vastupanemata jõuga tema poole.

8-ndal märtsil.

Sellest on nädal mööda, kui eelmised sõnad kirjutin, ja kõik on muutunud. Ma olen võinud valida ja olen valinud ja nüüd mõtlen ja küsin ikka uuesti eneselt: Kas peab nii olema? Tahan kirjutada kõigest, niikaua kui üksikasjaliselt veel meeles on, et minul siin oleks siis kaebaja või kaitsja, kui ükskord kaugemalle ja selgemini võin kõike näha. — Algan siis.

Istusin akna juures ja ootasin Aarnet. Pidin esitama teda omastele minu peigmehena. Vaatasin kaugele päevapaistelist uulitsat mööda ja nägin teda tulevat pikana, lahjana, pää vähe allapoole, harjumus mille ta on saanud sellest, et on lühikese nägemisega. Kuidas teda armastin! Ei mitte ehk nii, kuidas olin korra kujutanud armastust, vaid vähe rõhutatud õrnusega.

Kui ta saabus, viisin teda esiteks oma tuppa. Mul oli temale veel nii palju kõneleda. Jutu keskel ütles ta korraga: „Eila jutustin sinust oma paremale sõbrale, ja me tühjendime шампанjeri peekrid sinu ter-viseks.

Ta katsus seda ükskõikselt ütelda; aga ma tundsin siiski, et see tagamõttega oli öeldud.

— Tõesti? Kas mäletad, kui kord vennaga karskuse asjast kõne oli, ja tema minu ägeduse üle naeris ja ütles, et mõni mees korra ometi minu meele muudab, vastasin, et ma kunagi ei lähe mehele muule, kui karsklastele. See oli ainult sinule. Küll juba siis seda mõistsid?

— Mõistsin väga hästi, aga kui siiski kihlasid ennast minuga, mõtlesin, et oled muutnud arvamist. —

— Ja mina uskusin, kui sa siis mind maha ei jätnud, nägevat sinus nõusolemist minu arvamiseга. No nii, me oleme mõlemad eksinud, aga eksitust saab veel parandada. —

Katsusin saada häält rahulikuks, aga südames tundsin, et ees oli võitlus kõige kallima eest elus.

Ta vaatas mulle silmi. — Eksitus on parandetav? Egas see ometi ei tähenda? —

— Ja see tähendab, et olen samal arvamisel kui ennegi. —

Aarne võttis mu mõlemad käed. — Seleta ometi! See on ju täitsa võimata, et sead sarnase asja meie vahele. —

— Mina paluksin sind esiteks vastata minule. Kas on see ohver, mida sinult palun, tõsiselt nii raske. —

Iseenesest ei ole see miski ohver. Ei usu tõsiselt, et ma vägijooke igatsen. Aga mina ei ole täieliku karskuse alusel, ja minu meelest on täitsa võimata siduda ennast otsuste või lubadustega ses asjas. Minu arust võiksime jätta selle teiseks korraks. Minul ei ole praegust vaidlustuju. —

— Kas sina usud, et mina olen vaidlustuju! Meie peame selle asja aga kuidagi lõpetama, ja on parem, et see sünniks nüüd ja mitte hiljem. —

— Kas sa ei võiks lasta minul olla nagu olen? Me austaksime teine teise ilmavaadet ja jätaksime kummalegi vabaduse, mina ei taha, et sina pead harrastama kõike, mida mina harrastan. —

— Mina loodaksin, et sina tahaksid, katsu nüüd minust äru saada. Sina tead, et karskusasi on saanud üheks elu pääküsimuseks. Kas sa ei usu, et minule kibe on teadmine, et sina mitte ainult ei edenda asja, vaid oled koguni selle vastu. —

— Aga armas aeg, mina ei ole ju vastu. Vastuoksa, mina annan täielikult au teie tööle. —

— Iga kord, kui raiskad ühe veeringu vägijookide pääle, oled aineliselt ja hingeliselt meie vastane. Minule tunduks täiesti arusaamatalt, kui meie kodus sallitakse vägijooke. —

— Ja minule on see raske arusaada, et sõprade seltsis pisutki ei või tarvitada neid maitseaineid, millega oleme harjunud ja mida kahjuta ennegi oleme tarvitanud, iseäranis kui nad selgesti näitavad, et äkiline meelemuutmine ei ole seestpoolt tulnud. —

— Kas on võimalik, et meie vaheliste asjade pääle lased sellel mõjuda, mis sõprusring arvab? —

Hörn puna tõusis ta palgile ja pikkade valgete kätega lükkas ta asju laual edas-tagasi.

— Just seda ma ei arvanud, aga oma isiklikku vabadust pean ma kalliks.

— Kas mõtled, et siin on küsimus valitsemishimust minu poolt? Mina ei taha valitseda. Kui sinul on minu vastu mõnda soovi, siis ütle kohe! Mina armastan muusikat, ja sina maalikunsti. Minu arvates on tähtis iga ala, kus võime teineteist leida. Või on minul mõni harjumus, mis sinule ei meeldi. Ütle ainult! Palu ainult ja ma teen mis tahad, sest mind õnneks ei kütkesta ükski „isiku vabadus“, mis mind keelaks teha seda, mis on õige ja häa. — Ega sa ometi ei taha tõendada, et joomine on häa ja õige? —

— Ma pean tunnistama, et oled rohkem harjunud kõnelema kui mina, aga nii kergesti sa minu kindlat ilmavaadet muuta ei saa. Armas sõber, veel kord palun sind: jätame see asi. Usun, et kui omal südamel kõneleda lased, siis võid mind niisugusenagi armastada. — Ja ta katsus minu poole nihkuda, kuid mina kargasin püsti. Ka Aarne tõusis, ja me seisime teineteise vastu. —

— Kuidas ma pean kõnelema, et sind arusaamisele saada, et siin tõega tegemist? — Nende teadmiste pärast mis olen vägijookide küsimuses enesele omandanud, selle kindla vaate pärast, mis minul on, ei ole minul õigust kodu asutada, kus neid jooke tarvitatakse. Minul ei ole selleks õigust, kui ka kõneleks ja hüüaks mis tahes. —

— Kas sa tõsiselt nii vähe minus kindel oled? — Ma läksin tema juure ja surusin oma otsa tema õlale. — Armsam, mina olen kindel sinus, kõigest südamest olen kindel sinus. Ainult mõistus ei usu elu niisugusena, kui ta on. Sina ei pea mitte mõtlema, et ma kindlasti ei usuks sind ikka püsivat laitmata mehena. Aga siiski, kas meie ei ole mõlemad närvilised linnalapsed. Kas on mingisugust põhjust lasta võimu meie kodu, mis siiski võiks selle õhku rikkuda. —

— Inimesed on enimgi ilma niisuguste määrusteta kodusid asutanud ja kõik on läinud suurepäraselt. —

— Kas on kõik alati läinud nii suurepäraselt? Kas sa saad aru, et siin on küsimuses eestkätt põhimõte. Kui ma südamest muile naisile ütlen: te võtate suure vastutuse enese pääle, kui lähete abiellu meestega, kes vägijooke tarvitavad, siis mina ei või seda ka ise mitte teha, kui ma muidu piiritult sinusse usungi. Ei mitte ainult meie kodu, vaid kõikide kodude pärast palun ma. Kas sa ei näe, kui raske see kõik minule on? — Halasta minu pääle! —

Aarne silitas hellalt mu juukseid — aga ei halastanud minu pääle. Asjata on kõigest kirjutada, mis me veel kõnelime. Lõpuks ta läks. Kui ta veel lävel oleks ümberpööranud, ma ei oleks enam enesele vastu-panna suutnud, vaid oleks kohe ta järele tormanud. Aga ta hoidis mind selle kiusatuse eest.

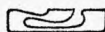
Aarne on mulle kirjutanud ja ütelnud, et olen ennast pimedaks ühesse asjasse vahtinud ja nüüd ei näe enam elus midagi muud. Aga tema ei võinud lasta ennast sundida.

Sel silmapilgul, kui teatan, et olen oma arvamist muutnud, on ta rõõmuga valmis minu juure tulema. Olen vastanud, et ma teda milleski ei taha sundida, aga et ka mina siis omast vabadusest kinni pean.

Vähehaaval olen omastele kõik kõnelenud ja nad on kõik, kui üks mees minu vastu. Kuidas võin ma enesest tõugata meest, kelle vastu kellegi ei ole midagi ütelda. Kas niisuguse karedusega ja arusaamise puudusega mõtlen saavat maailma parandada? Minul ei ole südant, ei õiget armastust. „Ei, minul ei ole seda armastust, mis kõik peidab, kõik usub, kõik loodab, kõik kannatab. Minu armastus nõuab palju. Aga mina ei kahtle, et see on õige armastus. Ma pean võima hääkskiita teda kõiges. Ma ei või midagi selles, et niisugune olen. Ja sellepärast ei ole minul õigust teisiti minna lasta. Ma pean uskuma, et see, mis aastaid on paistnud minule tõena, ei või valeks saada sellepärast, et olen Aarnet armastama õppinud. Mina usun ka, et kui kõik, kellel on sama vaade kui minul, kindlasti kõrvale vaatamata edasi läheksid, siis tuleks vahest ka Aarne kohe tagasi.

Kes teab, võib olla ta pea tulebgi!

Soome keelest tõlk. Helmi Pett.

Milles seisab tõsine haridus?

Vahetatakse ja segatakse tihti ära mõisted: „teadlus“ (Gelehrsamkeit, ученость), „haridus“ (Bildung, образование) ja „kasvatus“ ning neid vaadeldakse kui ühte asja, kuna tõelikult nad aga täiesti iseäralised, palju lahkuminevad.

Teadlus — on ühekülgne mõistuse tegevus, arendades üht teat teadlusvalda, tas ülesleides uusi ideid ja fakte, kuna haridus selle vastu on — igakülgne mõistustöö, kiindudes mõistlikult inimese geeniusse suurte ideede omandamise abil enesetundmise arendamisele. Teadlusel on materiaalne iseloom, sest tema sihiks on kindla, teatava teadusvalla õitseng, ja mida ta kitsam, seda viljakam; haridusel aga on just vastupidi, kõlbline iseloom, sihiks olles — enese,

inimeste ja maailma tundmaõppimine. Kuid inimene ei avaldu vaid mõistuse tegevusega, ta ripub veel ära tundmusest ja see ära rippuvus avaldub ta tegudes, ta sammes. Tõelik inimsuse progress ei seisa mitte vaid mõne vaimutegevuse külje arendamises, vaid kõigi vaimliste jõudude edendamises; terve sõnaga — inimsuse progress seisab vaimu harmoonilises arenemises, mida nimetatakse kasvatuseks.

„Kasvatuse“ mõiste on järjekult mahutuses suurem kui „haridus“: esimese sihiks on vaimline, kõlbline ja esteetiline arenemine, teisel aga vaid mõistustöö — kuigi igakülgne.

Hariduse sihiks nagu ju mainit on mõistuse arendamine, mille tipuks õige enese ja ümberoleva ilma mõistmine, ilmast arusaamine, mis loomulikult peab seisma õiges suure teadus-, moraali ja usu ideede tundmaõppimises, omandamises, aga mitte mekaanilises terve hulga faktide tuupimises, mis vaid mainit ideede ülesleidmise abinõuks olid.

Haridus on kultuurinimese kõrgem sisemine tegevus, tõeses tema mõõtmatu kõrgemalle looma ja metslase suhtes. Kuid, et ta oleks tõelik, on tarvilik piinlikõige teadus, moraali ja usuideede omandamine, aga mitte pääliskaudne tutvunemine nendega. Me kultuuriringkonnis leidub küllalt säraseid, kes kõige oma suurte inimeste mõtte teoste tutvunemise juures, on ikkagi veel metslased ja harimatud, kes kõige elementaarsemaiski küsimusis enestelle otsust ei mõista anda.

Nende kultuuriliste metslaste rinnus ei laineta mingisugused kannatuslikud küsimused, nad ei tee mingisuguseid pingutusi ümbruse ja enese tundmaõppimisele ning nad pole suutnud sellepärast inimeste mõtete varaaita tungida.

Milles siis õieti seisab suurte ideede omandamissügavus?

Mõtleva elundi kriitikas ja omandet ideede ümbertöötamises oma mõistusega — sest täiesti harit inimene nagu elab miniatüüris läbi kõik inimsusmõtte faasid. Ta ei rahuldu vaid faktide tutvunemise ega nende ühekülgse valgustamisega: iga idee alistub igakülgsele tundmaõppimisele, mille resuldaadiks isiku enese arvamine.

Sellep siis tõsine haridus peab võõras olema parteilikkuse ja ükskõlgusele, peab olema fanatismi vaenlaseks ning kannatlik võõraste arvamisle. Tal on suur mõju kõlblikkusele, sest ei ole küllalt ainult häduse ja kasulike pütete tahtmisest, vaid neist peab ka õieti arusaadama ja see saavutetakse ainult igakülgse vaimuarenduse läbi.

On arusaadav, et vaid täiesti harit inimene võib oma isamaa ja terve maailma vääriiline kodanik olla, sest ta suudab omi kõlblikke ideid ka praktiliselt täide viia.

Sellevastu aga harimatu ehk pääliskaudse hariduse saanud isik,

kõige oma kõlbliste püüete puhtuse juures, võib ikkagi kohutava kahju inimsoole tuua.

Nende inimeste hingis pesitseb kõvasti fanatism ja pime traditsioone kummardus, ning nemad, olles küll enam vähem vooruslikud, saavad kõige uue tagakiusajaiks.

Ajalugu annab meile palju näitusi sellest, kuidas suured novaatorid säärase kultuuriliste metslaste ohvrina hukkusid.

Meil pole tarvis siis mitte teadlasi, õpetlasi, kes vaid kabinetes üht teadusvalda arendavad (ma ei eita neid sellega mitte!) ega ka ülalmainit tsiviliseerit metslasi, oma pääliskaudsuse ja ükskõlgusega, vaid hästi harit inimesi, väärilikke riigi ja maailma kodanikke, kes õigesti end ja ümbrust vaadelda oskavad, kel võõras on parteiline väiklus ja kitsarinnalus ning kes õige käsituse on saanud kõigest inimsuse suurist ideist ja püüdeist.

See õige hariduse omandamine olgu kooli ülesandeks, õpetajate kohuseks — ainult siis on nad väärilised oma nime kandma.

Ainetel K. Z.

A. JUHANSON.

Kuidas võiks koolinoorsugu osa võtta Eesti kultuuritööst.

(„Uudismaa“ toimetuse E. Karskuse Kesктоimk. poolt välja kuulutat kirjutuste võistlusel I auh. vääriseks arvatud töö.)

Enne, kui asuda küsimuse lahendamisele, kuidas võiks koolinoorsugu osa võtta kultuuritööst, tuleks ära määrata, kas ja mil määral ta seda võib. Iseenesest mõistetavad ei peaks need küsimused olema, sest on ju koolinoorsoo ülesanne õppida — ette valmistada edaspidiseks, elus ootavaks tööks. Kuid — kas pole ka õppimine kultuuritöö? Ligemalt vaadates, näeme, et on, sest ilma õppimiseta pole mingi kultuuritöö võimalik — esimene on viimase lahutamatu osa, on passiivne kultuuritöö. Kun akäesoleva kirjutuse ülesanne peaks seisma pääasjalikult koolinoorsoo jõukohaste aktiivse kultuuritöö alade äranäitamises, siis ei ole meie küsimusest veel mitte vabad.

Nooruspäevad olgu õppimiseks, orienteerumiseks senniloodud kultuuris, olgu igakõlgeks ja võimalikult põhjalikuks ettevalmistuseks tõsisele tööle, mis algab alles koolitöö lõppedes, ja kõik, mis seda ettevalmistustööd segab ehk takistab, tuleb kõrvaldada. See on üldiselt tunnustet põhimõte. Sellelt seisukohalt tuleb arvustada ka

koolinoorsoo osavõttu aktiivsest kultuuritööst. Niipea, kui see takistama hakkab tema enesetäiendamisprotsessi, tuleb sellest loobuda. Ka tuleb koolinoorsool aktiivses kultuuritöös arvesse võtta ja õieti hinnata enda võimisi, et mitte asuda ülejõu käivate ülesannete kallale. Sellega kuivab noorsoo tegevusvõimalus loova kultuuritöö alal üsna kokku. Seda näemegi kultuurimais, kus elu enam normaalsemais rööpais ja intelligentsi niivõrd rohkesti, et mingit tarvidust pole pooleharidusega koolinoorsoo energiat kulutada. Sää! on kogu koolinoorsoo tegevus koondet pääasjalikult eneseharimisse, enesekasvatusse, et kord, tundes soontes täismehe verd, esineda ka tõesti täismehena, aga mitte enneaegu väsinud ja poolikute teadmistega poolintelligendina. Juba meie ligemate naabrite — Soomlaste juures näeme, et sää! isegi üliõpilaskonna ülesanded kultuuritöös kuigi suured pole, rääkimata koolinoorsoo omist. Inglismaal aga omandab kodanik alles 30—40 aastasena seltskonnas täie väärtuse ja töövõimalused. Aeg enne seda kulub kõik pääasjalikult ettevalmistusiks. Sää! võidakse siis ka tõesti midagi korda saata, kui seljataga nii pikk arenemise- ja täienemiseaeg. Mida näeme aga meil? — Üliõpilased-ministridki pole kellegi harulduseks, mis siis veel rääkida parlamendi tööst ja teistest väiksemaist, kuid siiski küllalt tähtsaist kohtist. Maha ei jää koolinoorsugugi. On's see normaalne, lubatav ja soovitav? Kaugeltki mitte ja selle eest tuleb kõigiti hoida, et ei pillataks mitte õppimisaega asjata, et siis pärast peatses elutüdimuses kas või enesetappena lõpetada. Kuid millest tingit niisugune asjaolu? Kahtlemata erakordsest ajast ja karjувast intelligentsi puudusest. On käsil uuestirajamise ja ülesehitamise töö, mis tarvitab haruldaselt palju intelligentlist tööjõudu, mida meil palju polnud kunagi ja veel vähem on nüüd, kus haridustöö vahepääl mitmeti takistet oli. Töö tahab aga teha ja loomulik, et seda siis tegema peavad isikud, kes normaaloludes seda teha ei tohiks. Teisest küljest mõjuvad selleks kaasa ka praegused majanduslised olud, kus igaüks, kelle varanduslik seisukord alla keskmise, on sunnitud õppimise kõrval otsima teenistust. Ja kui kord juba teenida tuleb, miks siis ära põlata ka kõrgemad kohad! Kõike seda võimaldab see, et viimaste aastate jooksul seltskond ja noorsugu on pidanud läbi elama rohke, kui muidu aastasadade kestes, mis omajagu tema arenemise tempo pääle mõju avaldamata ei jäta. Igaüks, kes vähegi suudab tähele panna eriti meie noorsoo vaimlist arenemist, näeb siin mingit palavikulist kiirust ja rühkimist — enneaegu küpsemist ja vananemist. Väga tervendavalt, kainestavalt mõjus ses suhtes Saksa okkupatsiooniaeg, kus välise tegevusvõimaluse puududes noorsoo pilgud pöördusid taas endasse. Kuid see oli vaid hinge tagasitõmbamise aeg, millele järgnes uus rühkimine, veel palavikulisem, kui enne. Kõige selle tagajärjeks on see, mida näeme praegu noorsoos:

elutüdimus, enneaegne vanadus, elujõu ja energia puude ning vaimline pääliskausus ning arenematus.

Olen vist märgist veidi mööda lasknud ja teind liig pika sisseütlingu. Nüüd katsun enam konkreetsemalt peatada nende alade juures, millel noorsugu normaalolude juures võiks ja peaks tegutsema.

Eneseharimise alal peab muidugi kõige päält tähele panema **kooli**, kui kõige tähtsamat tegurit¹⁾. Õppurkonnas on laialt moes kooli pääle käega lüüa, tema, kui teise järgu tähtsusega teguri pääle vaadata. See on suur eksitus, kuigi ta omajagu põhjendat praeguse kooli suurte puudustega, mis ei lase teda küllalt ideaalses valguses vaadelda, see on eksitus nimelt selle pärast, et alusmüüri rajab ikkagi kool, kuna iseseisev eneseharimistöö seda ainult täiendab ja huvidelle vastavalt süvendab. Ei saa ju salata, et meie kool oma süsteemi, õpetajate koosseisu, ruumide jne. poolest väga kõrgel ei seisa, kuid suur tähtsus ei puudu tal siiski. Siin tutvunetakse õpetaja juhatusel ja sellekohase erikirjanduse (õpiraamatute) kaudu võimalikult kõigi senniste tähtsamate kultuurisaavutustega ja nende juures ilmsikstulevate seaduspärasustega. Ka on koolil ülesandeks kasvatavalt (eetiliselt ja esteetiliselt) õpilaste pääle mõjuda, mida ta ka teeb, nii hästikurjasti kui suudab. Õpilase ülesandeks olgu kõiki neid võimalusi, mis kool pakub, võimalikult intensiivilt ära kasutada (1).

Kuna koolil väga mitmekesiste vaimuannete ja kalduvustega õpilaste koguga tegemist tuleb teha, siis puudub tal loomulikult võimalus kõiki rahuldada, olles sunnit käima keskteed, sellega maad andes kolmele väärnähtusele, nimelt:

1) kehvaandelised ei suuda üleüldise klassi tasapinnaga sammu pidada;

2) anderikkamatel jääb energiat üle, ning nad tahaksid ainete laiemat ja põhjalikumat käsitlet, kui see keskmistele jõukohane;

3) õpilasil puudub võimalus koolis oma erihuvide ja kalduvuste kohaselt spetsialiseeruda²⁾.

Praeguse kooli suureks puuduseks on see, et ta kuigi võrd õpilasi kasvatada ei suuda. Kasvatamine peaks aga õpetamisest tähtsam olema, sest mis aitab terve virn teadusi ja teadmisi, kui inimesel puudub kasvatus! Kuigi need puudused kõige teravamini silma torkavad just praegu, ei kõrvaldu nad ka tulevikus mitte, kunni kestab praegune õpekooli süsteem.

1) Täheandan, et siinjuures arvesse pole võet kodune kasvatus, kui täiesti eriala.

2) Suuremais linnus on küll mitmetüübilised koolid olemas, kuid need erinevad siiski võrdlemisi vähe. Päälegi ei pääse suurem hulk maaõppureid neile ligi, olles sunnitud läbi ajama lihtsa reaalgümnaasiumiga, kui kõige harilikumaga.

Autor.

Neid puudusi peavad õpilased ise tasandama. Esimene neist on kõrvaldetav harilikult eratundide võtmisega ja suurema jõupingutusega. Tähtsam on aga ülejäänud puuduste kõrvaldamine, kuna need riivad pääasjalikult just anderikkaid, kellest meie ometi palju enam loodame, kui esimestest. Siin tuleb tingimata appi võtta **enescharimine väljaspool kooli ja kooliga paralleelselt** (2), milleks loodagu vastavalt huvidele ühingud ja rühmad kas kooli juures ehk väljaspool neid, kus siis omavaheliste referaatide, loengute ja praktiliste tööde teel, soovitav mõne vastutulelikuma õpetaja juhatusel, endi teadmisi rikastetagu ja süvendetagu. Niisugused rühmad võimaldavad ka tutvunemise nende aladega, mis kool kõrvale jätab, elus aga tarvilikud. Niisugusid alu on küllalt, sest teame ju väga hästi, kui vähe meie kool oma kasvandikke elule ette valmistab. Ühtlasi on õpilasühingud hääks eelkooliks tulevastele seltskonnategelastele, kuid väike pole ka nende kasvatav mõju oma liikmete päale, iseäranis siis, kui liikmeid mitmest koolist. Seda näitab praktika.

Samas sihis mõjuvad õpilaste **ajakirjad** (3), olgu need käsitsi kirjutet, mitmusetet või trükit. Harilikult on nad rühmadega kindlas ühenduses. Kõige enam edendavad ajakirjad ilukirjanduslikku loomingu ja üleni mõtete väljendamist kirjalikult (rühmad suusõnal). Kuna ilukirjanduslik looming suuremaid eelteadmisi ei nõua, küll aga noortele nii veetleva loomisrõõmu maitsmise võimaldab, on see meie koolinoorsoo päharrastuseks, tahaplaanile jättes teaduslikud ja kujutava kunsti üritused.

Eneseharimise aluseks väljaspool kooli, olgu ühinguis, ajakirjade teel ehk päris iseseisvalt, on kahtlemata **kirjanduse lugemine** (4), ilma milleta praegusajal pole mõeldav mingisugune põhjalikum tutvunemine mistahes kultuuriharuga. Sellepärast ärgu jätku koolid ja õppurühingud ainukestki võimalust raamatukogude soetamiseks ja täiendamiseks kasutamata. Ka igaüks ise viigu oma vabad margad ennem raamatukauplusse, kui viina- ehk tubakapoodi. „Raamat on kõige parem sõber“ — seda teadku kõik, iseäranis aga need, kes oma igavust ja elutühjust viinapudeliga, paberossiga või kinoga eemale peletama tõttavad.

Suvised koolivaheajad, kel nad leivateenimisest vabad (paljudel nad seda ei ole), kasutetagu tingimata **matkamiseks kodumaa tundmaõppimise otstarbel** (5). Ei suuda endale ettegi kujutada inimest, kes pretendeerib intelligendi nime päale, kuid ei tunne oma kodumaa tähtsamaid kohti, nii vähe, kui neid meie väiksel kodumaal on. Siin olgu eeskujuks meile väljamaa noorsugu, kes suviti, paunad seljas, risti ja rästi läbi käivad oma kodumaa, tähele pannes kõike, mis tähele panna on. Missugune suur esteetiliselt kasvatav mõju niisugusel matkamisel on, teab ainult see, kel endal juhused olnud veeta

mõnigi ilus suviõõ muretult lageda taeva all; hingates lillede aroomideküllast ning värsket õhku, või kuulates õõ tuhathäälist muusikat. On kasulik kodumaa tundmaõppimisega ühendada mitmesuguste **kollektsioonide** (liblikate, putukate, taimede, kivide jne.) **kogumist** (6), mida hiljem hää ära kasutada teaduslikeks tähelpanekuiks ja uurimusi. Kui tahetakse, võidakse sel teel tuntavalt rikastada koolide õpiabinõude kogusid.

Kuna praegune kool ja kodune kasvatus kõrvale jätavad kehalise kasvatus, ei tohi noorsugu ise seda mitte unustada. **Sport** olgu igaühe juures aukohal (7), sest selles on tervise pant. Ei tarvitse selle pääle palju aega raisata, et võistlusil loorbereid lõigata, vaid tervise alalhoid olgu selle sihiks. Talvel võib seda ühendada ka esteetiliste naudingutega (suusatamine ja uisutamine vabas looduses).

Arvan et olen ära märkinud üldjoontes kõik eneseharimise võimused — passiivse kultuuritöö alad, ning võin asuda teist liiki kultuuritöö — aktiivse vaatiskelule.

Sel alal on viimasel ajal kõige enam moes rahvuskultuuriline ülesanne — **ainelise ja sõnalise vanavara korjamine** (8), mis varem oli pääasjalikult üliõpilaskonna teha, nüüd aga, viimase (tähend. üliõpilaskonna) tegevusalade laienedes, vanema keskkoolinoorsoo õlule jäi. Siin on mõndagi juba tehtud (iseäranis läind aastal) ja võidakse veelgi teha, kas palgalisena E. R. Museumite ülesandel, või vabatahtlisena (pääasjalikult oma kodukoha ümbruses). Siia liiki kuulub ka rahvaviiside korjamine, praeguste sündmuste ja iseäraliste juhtumiste ülesmärkimine jne., millest kõigest huvitet E. R. Museumid (Tallinnas ja Tartus) ning E. Kirjanduse Selts. Niiviisi teistele teadlastele abiks olles, neile tarvilikku uurimismaterjaali kätte muretsedes, võime endi kultuurile väga kasulikud olla, ühtlasi ka endi teadmiste ja kogemuste tagavara rikastes.

Ka hiljuti ellu kutsutud kodu uurimise toimkond E. Kirjanduse seltsi juures vajab koolinoorsoo energilist toetust **teadete muretsemiseks ja kodumaa kirjeldamiseks** (9), mida viimane ka keelata ei tohiks, kuna see temale eneselle, nagu vanavara korjaminegi, mitmeti kasuks on.

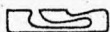
Kaudse enesehävitamise rahulikuks päältvaatajaks jääks koolinoorsugu, kui ta **karskusmõtet** rahva hulka laiiali ei kannaks (10). Meie, noorte päralt on need varandused, mis mõttetult raisatakse kergemeelseks enesemürgitamiseks, meie kannatame ka kõigi teiste pahede all, mis alkoholitarvitamisega kaasas käivad. Kes, kui mitte idealistliselt vaimustet noorsugu peaks kõrgele tõstma karskuslipu ja selle all tormama võitlusse eelarvamiste ja vaimlise sõgeduse vastu — enese ja rahva parema tuleviku nimel.

Karskustööga käsikäes käigu üleüldine rahvaharidustöö ja

sellekohaste seltside asutamine maal (11). Viimaste aastate kestes on endised haridusseltsid suuremalt jaolt kas igiunes ehk üsna välja surnud. Nende asemele tuleb rajada uued ehk äratada uinujad ja neis kõige intensiivimat rahvavalgustustööd, käsikäes karskustööga, teha. Haridusministeeriumi poolt selleks ametisse pandud haridusinstruktorid ei suuda siin kaugeltki kõike ära teha. Vanem õppurkond peab tõrkumatult tööle asuma, nii iseseisvalt kui ka haridusinstruktorite abil. Kui ei taheta siduda end üleüldiste haridusseltsidega, kus tihti inimesi habeme pikkuse järele hinnatakse, siis asutetagu noorsoo selts — kas või Ülemaalse Noorsoo Ühenduse osakondi (12). Sel teel on võimalus luua endale maal lõbusat seltskonda ja ühtlasi teadusjanusele rahvanoorsoole mõndagi huvitavat jutustada.

Praegusel ajal leidub küllalt isikuid ja parteisid, kes tihti noori poliitiliseks kihutustööks kasutada tahavad ja kasutavadki. Kuna see ülesanne koolinoorsoole üle jõu käiv, peaks ta temast eemale jääma. Noorsoo puhas, kuid kergesti rüvetetav hing peaks praegusest parteidevahelisest võitlusest, kõigest sellest saastast ja alatusest, mis sääli domineerib, eemale hoitama, kui ei taheta mitte kasvatada vaimlisi invaliide. Sellest peaksid meile parteitegelased ise aru saama ja kui nad siiski ei saa, on noorsoo kohus neile seda meele tuletada ning kõik katsed endid poliitilise võitluse keerdu kiskuda, tagasi tõrjuda. Ma ei taha sellega sugugi öelda, nagu ei tohiks noorsugu poliitikast osa võtta. Ei! Ta peab seda, kui tahab elus teguvõimsana esineda, kuid noorusaastail, senni, kui ta pole seesmiselt tugevnenud ja väliste mõjude vastu külmemaks muutunud, vaadelgu ta sündmusi ja tutvunege poliitikaga erapooletuna päältvaatajana, ilma et end ühegi kindla parteiga seoks ja sellega end äärmiselt ühekülgselt kasvataks. See on nõue, mille vastu senni palju patustet ja veelgi patustetakse, mille tagajärjed tihti üsna traagilised. Võtke poliitilised fanaatikerid ühelt ja täiesti ükskõikset teiselt poolt — mõlemad soovimatud tüübid meie seltskonnas, — ning tutvunege nende minevikuga, siis näete, et nad suuremalt osalt kõik liig vara ühekülgselt parteimõjudelle alistunud, liig vara oma hinge avanud poliitilistele intriigidelle ja alatustele, millest parteivõitluses kunagi puudu pole.

Meile, noortele on annud loodus rikkalikud jõutagavarad, et neid aruka peremehena tarvitaksime, kokkuhoidlikult ja ettevaatlikult, et neist jatkuks kogu eluks. Suur õnnetus varitseb meid, kui me seda ei oska või ei taha.

Reisimärkused sõidult Saksa akadeemiasse.

(Lõpp.)

Berliin näeb välja, kui maapäälne põrgu. Iga minut ähvardab sind siin tramm, auto ja muud lugematud sõiduriistad, mis vehivad edes-tagasi. See on kolossaalne tehnika keskkoh, kus inimene tundub nii abituna ja jõuetuna, kui üksik aatom organismis. Iseäranis raske ja hädaohtlik on siin liikumine võõral, kes ainult Tallinna taoliste „suurlinnadega“ harjunud.

Järgmisel hommikul läksime reisiväsimusest puhununa linna vaatama. Friedrichi uulitsa kaudu jõudsimme Brandenburgi väravani, kust alt läbi tee Tiergarteni viis. Brandenburgi värav, mis ehitet a. 1788—1791 on võrdlemisi õnnestanud järeloomus Ateena Propyläemile. Ta kõrgus ulatab 26 ja laius 62 meetrini. Alt viivad viis üksteisest tugevate postidega lahutet käiku läbi, millest keskmine varem oli määratud keiserlikkudele sõiduriistadele, praegu aga nagu teisedki, kõigile vaba. Kahel pool väravaid on jalakäiate käigud. Värava pääl asub vasine Viktooria (võidu jumalanna) enda sõjavankril.

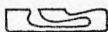
Tiergarten on üks kenamaist ning suuremaid linna parkest kogu Euroopas. Varem oli ta keiserliku koja eraomanduseks, mille korrashoidmise eest aga linn hoolitses. Kaugemalolevast tornist vaadates, kus avaneb vaade üle kogu Berliini, paistab Tiergarten roheline oaasina kesk Suur-Berliini kivimüürid. Üle roheliste latvade paistab Reichstagi maja kuldne kupel. Peatades mõni minut siin asuvate Goethe ja Lessingi ausammaste ees, läksin edasi Võidualleele (Siegesallee). Siin seisab 61,5 meetri kõrgune Võidusammas, mis avatud 1873 a. ja mida kaunistavad pildid Saksa-Daani ja Saksa-Prantsuse (1871) võidurikastest sõdadest. Samba kõrgemasse tippu viib raud trepp. Kogu samba ehitus on omal ajal maksma läinud 1.800.000 m. Pääle selle kaunistavad Võidualleed keiser Vilhelm II. poolt ehitet kõigi Brandenburg-Preisi valitsejate seiskujud. Kogu Võiduallee jätab äärmiselt militaarse mulje.

Vähem üllatav on „Unter den Linden“ — võrdlemisi keskpärane puiestee, mille ääres rida tähtsamaid asutusi, nagu ülikool, museumid, valitsusasutused jne., mis väliselt vähe lahkuvad harilikest majust. Ühes otsas asub Operi maja — et juba õhtu oli, läksin sinna. Maja on lihtne, kuid stiilikas ja nägus. Ehitet juba 1741—1743. Ta ruumikas saal mahutab endasse üle 1600 inimese. Mis puutub publikumi, siis on see lihtsalt ja tagasihoidlikult riides ja igadpidi korrekt. Eestlast üllatab söömine teatris, mida kodumaal jumal teab milleks peetaks, kuid mis siin üsna harilik ja igapäevane asi. Süüakse

vaheaegadel ja ettekannete aegugi kodust kaasatoodud ehk einelauast ostetud võileiba või muud suhupistet. Jalutussaaelis on harilik asi, et tuttavaga käies ja kõneldes täie isuga süüakse, mis harjumata silmale otse haavav. Sama avalikkus esineb berliinlase intiimsetes suhetes. Võib näha igal pool — puiesteil, uulitsail, trammis — suudlusi! Peenemas seltskonnaski on lubatud käia daamil ja kavaleeril mitte enam käe alt, vaid ümber talje üksteist hoides, milles sakslane midagi moraali-ega kombevastast ei näe.

Järgmisel hommikul olin sunnitud aja puudusel Dresdeni sihis edasi sõitma, et säält enda sõidu lõppusihile — Freibergi pääseda.

Konduktori „ab“ ja rong liikus. Kaugenesin Berliinist, millega ma ühe päeva jooksul kuigi võrd tutvuneda ei jõudnud, kuid olin siiski pettunud. Ei saa küll eitada Berliini kenadust, maitserikkust ja stiilikust, kuid lootsin veelgi rohkem. Lootsin säält leida ka korda ja puhtust, kuid selle asemel võis näha uulitsail vedelevaid pabertükke, sigari ning paberossi otsi ja muud prahti. Arvatavasti on see ajutine nähtus, mis tingitud sõjast ja revolutsioonist.

E. SAAL.

Miks peame olema karsked?

(„Uudismaa“ Toimetuse ja E. Karsk. Keskt. poolt välja kuulutat kirjutuste võistlusel 1 auhinna vääriseks arvatud töö.)

(Lõpp.)

Mitte ükski füüsiline tervist ei halva alkohol, vaid ka vaimlist, see juures viimast ehk veel enamgi. Tema mõju vaimuelu pääle tähele pannes näeme järgmist.

Alkohol halvab ajutegevust. Kuna aju inimese organismi õrnemaks kohaks, siis avaldab alkohol selle pääle iseäranis suurt mõju. Ta muudab aju ümbritseva koore paksuks, kõvaks, mis sissepoole aju ülemiste osade pääle, kus kõrgema vaimutegevuse keskkoh, vajutab ja sellega viimaste tegevust raskendab. Tihti tuleb alkoholi mõjul ka ajurabandusi ja halvatusi ette, mille põhjuseks veresoonte lõhkemine ajus, mille põhjusist eelpool (vere ringjooksu juures) juttu oli. Ajutegevuse halvamise kaasas käib ka nägemis-, maitse- ja haistmisvõime vähenemine ehk hoopis kadumine.

Alkohol paralüseeerib kriitika ergutsentrumi, mille tagajärjel kriitika paelust päästet tunded ja instinktid võimule pääsevad: inimene muutub avalikuks, jutukamaks, kergemeelselt rõõmsaks, kaotab oma hindamisvõime ja enesevalitsuse. Usk endasse ja egoism tõusevad kõrgema astmeni. Inimene hakkab žestikuleerima ja üle-

aruseid liigutusi tegema, millel kokkukõla puudub. See oma korda mõjub kahjulikult südame tegevuse pääle, nagu eespool nägime.

Alkohol valmistab pinda hullumeelsuselle, mida näitab uuem statistika. Ikka enam ja enam mitmesuguseid vaimuhaigusi tuleb alkoholi arvele kirjutada. Temale võlgname tänu ka neurooside, langetõbe ja mitmesuguste pärandetavate ning degeneratiivsete haiguste eest. Ka pole purjusolek midagi muud, kui lühikeseaegne teravakujuline vaimuhaigus.

Alkoholi tarvitamine kutsub välja terve rea kroonilisi alkoholihaigusi. Joovastus ise ei ole vaimuhaigusena kardetav, olles ruttu möödaminev. Hoopis raskemad on mitmed teised patoloogilised alkoholihaigused, nagu joomahullustus (delirium tremens), joomahaigus (alcoholismus chronicus), alkoh. vaimuhaigus (delirium alcoholicum), alkoh. nõdrameelsus (dementia alcoholica) j. n. e. Nad tekkivad pääasjalikult sagedase alkoholitavitamise — joomakombe tagajärjel. Joomatõbi seisab selles, et teda põdevalle isikulle alkohol otse möödapääsmatumaks tarviduseks muutub, mille mittesaamine talle hingelist, isegi füüsilist, piina valmistab. Siin pole tahtejõuga enam midagi pääle hakata, vaid ainult korraliku arstimise läbi võib veel paraneda. Tihti käib joomatõve kaasas joomahullustus, mis igasugu nägemuste ja hirmutiste nägemises, rahutuses ning vaimusegaduses seisab. Harilikult on joomahullustuse tekkimiseks mõnesuguseid kõrvalpõhjusi, nagu mõnda raskemat haigust, erakordist äritust, korratut toitmist j. n. e. tarvis. Need on üsna sagedased haigused alkoholitavitajate hulgas, millest ainult järjekindei arstimine vabastab. Vastasel korral võivad nad surmagagi lõppeda.

Alkohol on kultuuri, inimsuse ja elurõõmu vaenlane. Arvamine, nagu kergendaks alkohol vaimutööd, eriti kunsti loomingut, on kaunis üleüldine, kuid ometi ekslik. Juba tema ülaltoodud omadused näitavad, et alkohol, kui mürk, ei saa ühegi elundi pääle tarviliselt elustavalt mõjuda, iseäranis sel määral tarvitetuna, nagu seda harilikus elus näeme. Seda tõendavad ka kuulsate arstide Kraepelini ja Aschaffenburgi rohked katsed. Mõni aeg tagasi saadeti 150 Saksa luuletajale küsimuslehed, mis nad alkoholi tarvitamisest arvavad. Neist 150-nest saatsid 115 vastuse tagasi ja neist vastajaist seletas 108, et nad alkoholi tarvitamist enne tööd ja töö ajal, suur osa aga üleüldse, kahjulikuks peavad. Eks see näita, et ka põeedid ise alkoholi kahjust küllalt aru saavad, mis neilt, kes ikka veel alkoholi vaimustust tõstvast jõust räägivad, igasuguse aluse võtab. „Kui ma kirjutama pean, ei saa ma alkoholi nautida — see segaks mind“, kirjutab tuntud Bj. Björnson. Prof. E. Kraepelin aga väidab teadusmehele omase kindlusega: „Ka üsna väiksed alkoholimää-

rad vähendavad tuntavalt kõrgema vaimlise, iseäranis loova töö võimet, nagu kõik hääd tähelepanekute tegijad ühemeelselt tõendavad.“ Ja senni, kui neid väiteid pole ümber lükatud, pole meil põhjust nende tõe juures kahelda. Eks räägi sama keelt ka „Uudismaas“ № 2 V. Ernitsi poolt esitet arvud alkoholi mõju kohta koolitöö pääle. Kõrgemaid tundeid, mis inimesele ülevama ilme annavad, hävitab alkohol ja purustab meid ümbritseva kultuurilikkuse kesta, alandes inimese alasti looma astmelle. Selle tõenduseks paar näitust. Daani arst Ottosen jutustab järgmise loo: Ühte Inglise haigemaija toodi laps, kellele tuli hõbe kõri panna. Ema tungiva nõudmise pääle anti laps juba mõne päeva järele tema hoole alla; kuid kui arst järgmisel päeval last vaatama läks, leidis ta selle tühja toa nurgas voodil surnuna. Ema oli ta hõbe kõri võtnud ja selle „keelekaste“ saamiseks panti pannud! See oli võimalik kultuurilisel Inglismaal. . . Teine näitus: Töökas ja häastudamine Soome üliõpilane hakkas kolleegade mõjul jooma ja kaotas sellega oma üleüldise lugupidamise. Ainult vana ema armastas teda veel. Kuid tuli surm ja muutis ema südamegi külmaks. Poeg aga, üks oma ema surnukeha juures olles, võttis ta sõrmest kulunud laulatussõrmuse — ja läks, muidugi teada trahteri! Väiksematest perekonnadraamadest, milles alkohol süüdi, ei maksa rääkidagi — need on seks liig igapäevsed. Peab imestama, mis XX. aastasajal kõik võimalik! Suur alkoholi pahe on ka see, et ta inimeses enese ja oludega rahuloleku tunnet edendab, sellega tähtsa kultuurilise faktori — edasipüüdmise, hävitab. Ta teeb inimese tuimaks, tüdinuks, vaimliselt apaatliseks ja lootusetult raskemeelseks. Absoluutsest elurõõmu suurendamisest alkoholi abil, mida paljud usuvad, ei või juttugi olla. Küll võivad väikesed alkoholi määrad alguses veidi tuju tõsta, kuid seegi põhjeneb enesepettel, kuna see joobnu juures suurt osa etendab. Kuigi alguses jooja tuju veidi tõusevat tunneb, olgugi enesepette tõttu (joodik hoolib sellest vähe), siis on mitukord hullem joovastusele järgnev „kassiahastus“ — seisukord, kus uimastus kaduma hakkab ja inimene alkoholi tagajärgi niisugusina, nagu nad on, tunneb. See seisukord on mitukord piinavam, kui halb tuju enne joomist, mis mõnda ehk jooma kihutas. Kuid õpetuseks ja hoiatuseks on ta vähestelle — harilikult järgneb sellele uus „pääparandus“.

On ju õige, et halb tuju, painajalik mure inimese tihti mis tahes tegema sunnivad (see ongi joomise pääpõhjus, vähemalt algajate juures), kuid niivõrd enesevalitsust ja tahtejõudu peab igalühel jätkuma, et ta oma tuju selleks kõlbulikkude abinõudega parandaks, mitte aga tulekahju petroleumiga kustutama ei hakkaks. Üks-kaks korda võib ju alkoholist abi saada, kuid võetagu arvesse, mis sellele pärast järgneb, missuguseid uusi muresid ja piinu see juure võib

tuua. Praegusaja inimene ei saa ega tohi ainult tänapäeva lõbudelle ja mõnudele elada, vaid peab kõige päält tuleviku pääle mõtlema. Mõttetu on ka igavustunnet alkoholiga kaotada. Iseenesest on igavustunne täiesti tervitetav ja soovitav nähtus: nagu valu meile märku annab, kus midagi korratuses, haige; samuti kui väsimus töö lõpetamist ja puhkust meele tuletab neile, kes ise selle unustanud, nii on igavustunne tööle virgutajaks, tagantkihutajaks, sellega täiesti progressi teenistuses. Järjekult, pole mingit mõtet teda kunstlikult kaotada, vaid tarvis ainult töö kallale asuda ja ta kaob iseenesest. Seda mõttetum on tema kaotamiseks alkoholi abi tarvitada, kes esineb alati kivi taskus hoidva sõbrana. Väga tihti peetakse alkoholi, kui seltskonna tujutõstjat tarviliuks. Ka selle kohta võib kindlasti öelda: see seltskond, kes ilma alkoholita oma tujusid normeerida ei suuda, pole oma nime väärt ja teeksime hästi teda laiali ajades. Kokkuvõttes ei saa keelduda õigeks tunnistamast järgmisi Daani doktori Hindhede sõnu: „Minu teades ei ole ainustki ainet maa pääl, mis sel määral alandaks kõrgemat elunaudingut, tervet, loomulikku ja lapselikku elurõõmu, kui narkootiline mürk — etüülalkohol!“

Alkoholi **kõlblist ja ühiskondlikku mõju** silmitsedes näeme, et rahvale see enam-vähem tuttav on, ja laiemad rahvahulgad kunni viimase ajani joomise pääle halvakspanevalt vaatasid. Alles nüüd näib meeoleolu muutunud olevat, kuid purjusolek leiab praegugi veel hukkamõistmist. Suuremalt jaolt peetakse seda aga siiski igatühe eraasjaks, mis teistele korda ei minevat. Niisugune vaade on igatahes ekslik, sest üleüldsusele pole kaugeltki ükskõik, kas ja kui palju juuakse, kuna alkoholism suurel määral just ühiskondliku pahena esineb. Senni vaatlesime alkoholi kahjulikku mõju üksikisiku pääle ja nägime selle haruldast suurust. Kas on aga ühiskonnal ükskõik, kas ta liikmed füüsiliselt ja vaimliselt tugevad või nõrgad? Arvan, et kaugeltki mitte. Iseenda hääoleku huvides peaks ta ka oma üksikute liigete saatusest huvitet olema, seda enam just alkoholi tarvitamise suhtes, kuna see põhjust annab väga kardetavaile ja hädaohtlikele asjaoludelle.

Alkohol edendab kuritegevust — see pole vist kellelegi uudiseks. Otsustamisvõime kaotanud joodikut ei takista kuriteo kordasaatmisel mingi sisemine jõud, nagu ausat normaalinimest. On tarvis ainult väikest tõuget — ja tegu tehakse, kaalumata, kas ta hää või halb. Ja kui esimene samm astunud, siis on järgmised hästi kergemad, ka kaines olekus, ega pole midagi imestada niisugust inimest varsti täiesti südametunnistuseteta kurjategijana — seltskonna jätisena — nähes. Muidugi tõukab ka alkoholitarvitamisega tihti kaasaskäiv vaesus paljuid kurjale teele. Statistika näitab, et pea kõigis Euroopa mais 50—80% kuritegudest alkoholi mõjul korda saadet.

Ega's paremat keelt räägi ka arvud meie endi kodust, sest mis võiks olla selgemaks tõenduseks eelöeldule, kui E. Karskusseltside Keskoimkonna poolt hiljuti avaldet arvud. Sellest järgneb, et iga uut viinavabrikut käima pannes mõeldagu kohe uue vangimaja ehituse pääle — need kaks on lahutamata ühenduses.

Alkohol edendab prostitutsiooni. Et need kaks meieaja inimsoo häbistavamad väärnähtust — alkoholism ja prostitutsioon — üksteisega käsikäes käivad, peaks igale tuttav olema, kes nende „nautijaid“ pääliskaudselki tähele pannud. Ka teadus kinnitab seda, näidates, et alkohol sugulise kire äritamiseks suuresti kaasa mõjub. Ka vastikuse ja jälkuse tundest, mis harilikult igat terve mõistusega inimest prostitutsioonist eemal hoiab, ei või enesevalitsemise kaotanud joodiku juures juttu olla. Et selle tagajärjeks suguhaiguste rohkus ja järeltuleva soo kidurus — mis purjus pää sest hoolib! Seltskonnal ei tohiks see aga kaugeltki ükskõik olla, kuna eluvõimas järeltulev põlv tema pääideaal peaks olema.

Alkohol on ühiskonnale majanduslikult kahjulik. Koolipingilt kõigile tuntud Adam Smith kirjutab: „Töö, mis joovastavate jookide valmistamiseks tarvitatakse, on täiesti tuluta ära kulutat, sest tema saadused on niisugused asjad, mida õieti varaks nimetada ei või“. Kuigi neid sõnu aastasajad meist lahutavad, on nad siiski ka praegu veel maksivad. Joovastavate jookide valmistamine — see on tuluta töö ja nende valmistajad — seltskonna parasiidid. Vähe sellest, et see tuluta töö on, see on otsekohe kahjulik töö, hävitav suured hulgad toiduaineid, sel ajal, kui miljonid inimesi, kui mitte otsekohe meil, siis vähemalt ligemas naabruses, nälgivad. Sellele ei leia paremat nime kui kuritegu, kuritegu kultuuri ja inimsuse kõrge aate vastu¹⁾. Kui järele vaataksime, mis selle rahaga, mis rahvas alkoholi pääle ära raiskab, võimalik oleks saada, siis kerkiksid varsti hiigla õhulossid silmi ette, mis meie elule märksa teise ilme annaksid. Missugused koolid, raamatukogud jne. jne. meil kõik oleksid. Kujustetagu ette sedagi summat, mis riik ühe aastaga alkoholi müügist puhastkasu loodab saada! Kuid see on ju ainult osa — suurem osa läheb valmistus- ja müügikulude katmiseks. Tõesti — hiigla varandused raisatakse sel teel kasutult.

Paljud näevad alkoholimüügi puhtaskasus suurt sissetulekut riigile, kuid need arvetegijad unustavad ära, et ühes joomisega ka riigi väljaminekud haigemajade, vangimajade, kohtu, politsei, vaestemajade j. n. e. pääle tuntavalt suurenevad, nii et lõppresultaadiks ennem

1) Ometi leidub Eestiski ajalehti, kes tarviliukuks pidasid protesteerida, kui V. Valitsus omal ajal optantidele Venemaale kartulid saatis. Juhiti tähelepanu sellele, et tulusam oleks neid kartulid viinaks ajada olnud!! Autor.

kahju, kui kasu. Need, kes ainult „käega katsutavate“ faktidega opereerima harjunud, näevad seda muidugi vaevalt, ratsutades edasi oma 300 miljoniliste¹⁾ pettekujude seljas. Tõesti, armetu ja jõuetu on see riik, kes oma kodanikelt muidu tarvilisi summe kokku ei saa, kui mürki müües. Kui meie praeguste riigimeeste seisukohalt välja minna, siis peab imestusega küsima, miks veel riiklisi lõbumajasid, oopiumi ja kokaiini kauplusi j. n. e. sisse seatud pole — annaksid ju needki hääd kasu, iseäranis esimesed (päälegi kui nendegi juures tshekisüsteem sisse seada!).

Samuti, kui alkoholi tarvitamine, võib ka suitsetamine tõveks muutuda. Kuigi suitsetamine terviselie vähem kahjulik, kui joomine, on ta seda teataval määral siiski. Harilik suitsetamise tubak sisaldab umbes 8% kange mürki — nikotiini, mille ühest tilgast juba koera surmamiseks jätkub. Ühes suitsuga sattub ka nikotiin kehha, kus ta oma mõju avaldamata ei jäta. Kahjulik on suitsetamine ka majandusliselt, sest kellele ta juba kombeks saanud, peab hääga mõniteist marka päevas seks kulutama. Viimasel ajal pole meie seltskond enam kokaiini tarvitamisestki puhas, kuid senni alles nii vähesel määral, et asjata sellest siinkohal rääkida.

Arvan, et ülesloetud faktidest jätkub otsuse tegemiseks nende ainete tarvitamise kohta. Ja need faktid on nii karjuvad, et siin kahte otsust olla ei saa. Kes elada tahab, peab karske olema, kes mitte — see lõpetagu enda olemine juba parem rutem, sest viivitamisel poleks mõtet. Paljud näivad aga siiski veel uskuvat **parajuse** süütuse sisse. Selle poolt tuuakse ette, et alkohol väiksel määral tarvitetuna kahjulik ei olewat, kuna ilma temata raske läbi saada. Elu olla muidu liig igav, tühine, kurb, olud halvad ja lõpuks — see olla juba üleüldine mood väiksel ikka „tipsata“. Õige — olud on halvad, halvemad, kui nad olla tohiks; haritlaste ja töölisteklass viletsas seisukorras; elu kurb j. n. e., kuid kas alkohol parandab seda? Kui ta parandaks — siis joodagu, palju jõutakse — keegi ei lausuks sõnagi. Aga häda just selles ongi, et alkohol ainult halvendab seda veel! Ei saa ometi unustada, et see türike lõbu, mis joovastus valmistab, ainult ränk enesepete on ja seisukord selle järele veel mitukord hullem ja traagilisem. Eelpool tähendin juba, et see oleks petroleumiga tulekahju kustutamine. Õieti polegi see elu nii väga igav, tühine ja kurb — vaja ainult osata elada! Näeme ju, et inimestest, kes samades oludes elavad, ühed jooavad, teised mitte.

Enesevalitsust, tahtejõudu ja vaimlist iseseis-

1) Vahepeäl on see summa üle miljardi tõusnud.

vust on tarvis, siis saab kõigest üle. Kuid kust seda võtta? See on rängem küsimus. Selle puudumise põhjused ulatavad sügavamale: praegusse ilmakorda, kasvatusse, eluviisidesse, elu ideaalidesse j. n. e., mis mitte üksiku isiku tahtmisest ei olene, vaid paratamattuna tunduvad, olles tingitud edenemise raudseist säädusist. Kuid siingi tuleb ühte silmas pidada: ärgu veeretetagu süüdi rohkem selle paratamattuse pääle, kui õigus. Katsutakse tihti endid just sel teel puh-taks pesta. Olgu need olud nii halvad, kui tahes, neid veel halve-maks muuta pole meil ometi mingit õigust ega põhjust! Et alkohol seda aga teeb, siis nurka tema!

Mis puutub sellesse, nagu poleks alkohol väiksemal määral tarvituna mitte hädaohtlik, siis on see eksiarvamine. Juba alguses, kus surmavast annusest rääkisin, tähendin, et see annus ka väikeste osadena kogusummas ikka sama palju kahju teeb, kui korraga tarvituna. Arvati enimalt, et teatav mittekahjulik norm olemas on, aga nüüd võib tõendada, et alkohol ka väikeste osadena — „parajal määral“ — tarvituna, ikkagi kahjulik on. Mis puutub vabandusse, nagu oleks parajuslus üleüldiseks kombeks, siis tundub see üsna naeruväärsena ja sugugi mitte mõõduandvana, sest igaüks teab ise, mis ta teeb, ega lähe üleüldisuselt mitte küsima, kas see hää või halb. Parajuslus käib üleni isiku enesetunde ja mehisuse vastu, kuna ideaaliks alati selged vahekorrad olgu. Kas ei, või ja, peoit või vastu! Mitte kumbagi ja mõlemaid korraga olla ei saa! Seepärast ärgu olgu mehises, elujõulises seltskonnas kahtleval ja kindla seisukohata parajuslusel ruumi. Kes alkoholi kahjulikuks peab, see olgu karske, kes ei — seda peab seltskond sundima seda olema — iseenda ja sunnitava hää käekäigu nimel. Absoluutsest isiku vabadusest ja puhtnietzschelikust individualismist võib küll noorsugu unistada, elus lööb aga siiski ligimesearmastuse idee ja seltskonna hääoleku põhi-mõte läbi; eriti siis, kui inimene oma vabadust iseene, ümbruse ja järeltuleva soo suureks kahjuks tahab tarvitada.

Kuid noorsugu. — kas ei räägi temale ülalesitet faktid veel küllalt selget keelt? Kas ei jatku temal tahtejõudu ja kindlat otsus-tamisjulgust, et olla karske? Kas tahab ka tema oodata, mil teda sunnitakse seda olema? Ma arvan — ei! Ta ei tohi seda! Meie, noorte, elutöö on alles ees — järjekult meie tervis kõige kallim. Aine-liselt ei ole meie kunagi küllalt hääs seisukorras — sellepärast oleks meeletus neidki vähesid markasid, mis meil on, raisata enesehävita-miseks, kängu jättes vaimlist arenemist. Meie peame armastama ja austama elu eneses ja ümberringi, peame usaldama vaadata ellu tumestamata mõistuse valguses; avasilmil vastu võtma elu kurbused ja rõõmud, kududes neist enda hingele valgust ja jõudu; ja kui elu meile tõesti ränga koorma pääle paneb, siis peab meil jatkuma jõudu

sed auga kanda, et mitte minna kõrtsi või turuplatsile uimastama endi tundeid. Ja kui meie noorsugu veel mitte niisugune pole, siis peab ta selleks muutuma. Ülaloodud asjaolu, teadmine, et ainult karske rahva päralt on tulevik, sunnivad seda!

Felix Herbert Veidenberg †.

Pole eal toond väike provintsi ajaleht mulle nii kurba sõnumikku. 4. mail s. a. suri Urvaste-Siimol Felix Herbert Veidenberg ja sängiteti 11. mail Urvaste kalmistulle igavesele puhkusele.

Felix Veidenberg oli Võru koolinoorsoo liikumise hing, oli õppur, kellest õpetajaskond lootis tulevikus kaugelt rohkem, kui ühestki teisest, oli õppur, kes kaasõppurite keskel leidis suurima ühemeelse lugupidamise. Ta sündis Urvastes aastal 1900. Õppis esmalt kohalikus kihelkonnakoolis, pärast selle lõpetamist tuli Võru meeskeskkooli.

Felix H. Veidenbergist pidi valmima poeet. Katseid sellel alal hakkas ta tegema juba Urvaste kihelkonnakoolis ja see jäi ta paleuseks kunni surmani. Korra korraldas ta omi töid trükkimisekski, kuid loobus sellest pärastpoole. — Talle oli omane haruldane organiseerimisand, kõneosavus ja töövõime, mille tõttu ta ühestki õppurkonna eneseavaldusest kõrvale ei jäänud. Ja iga asja juure asus ta mehiselt, kõige hingega.

Vabadussõda tõmbas temagi juba alguses võitlejate ritta, kus ta 1919 a. esimesel poolel mitmest verisest lahingust osa võttis. Pärastpoole teenis ta Tartu õppurpataljoonis.

Rusuvalt mõjus kasarmu elu tema päale. Harva nähti teda väljaspool kasarmu seinu, sest vabaaja saatis F. V. raamatute taga mööda. Iseäranis huvitust tundis ta siis psükoloogia ja metafüüsika vastu.

Sama aasta sügisel võimaldeti Võru õppuritele õppimise jätkamine Võrus. Meil on teada tollaegse Võru meeskeskkooli direktori, hra. Raudsepa külm, mittehäätahtlik vaade ja vastutulematus õppurühinguile. Sellepärast valdas paljuid, kes enne olnud Võru noorsooliikumise eesotsas, soov Võrru enam mitte tagasi minna. Pidasime tihti selle küsimuse üle aru, sest jätta Võru koole ilma teguvõimsatest õpilastest tundus raske, olime seotud Võruga, tundsimme mõnesuguseid kohustusi Võru suhtes. Kuid lõpuks ei olnud kellelgi tahtmist Võrru tagasi pöörata. Nii jäid ära Võrust A. Keller, A. Pöder, E. Matson, nende ridade kirjutaja ja m. t. Ainult F. Veidenberg oli, kes ütles, et ta Võrust lahkuda ei suuda, et ta läheb üksinda sinna, et teha säääl tööd, kus seda vääriiselt hinnatakse.

Ta läks Võrru, kus teda ta tööjõudu hädaliselt vajati. Kohustused, mis ta enda õlale pidi võtma ja kasarmu elus üleelatud hingelised draamad ja enda üleliigne väsitamine mõjusid pea ta tervise pääle. Pärast 2. koolinoorsoo kongressi, millest ta Võru saadikuna osa võttis, sundis haigus teda juba kooliskäimist loobuma, sest arstid konstateerisid tal õige raske kujulise tiisikuse.

Talle oli vaja vaikust ja rahu, kuid seda ei suutnud ta ise enam eneselle pakkuda. Oli lõpulikult rikutud tasakaal kehatervise ja vaimu vahel ja ta hinge vägev tuiklõök takistas tervenemist, valmistas soodsaid tingimusi rutuliseks läbipõlemiseks. Ammu ju kaotas ta isegi lootuse elu pääle. Nii kurdab ta 16./III. 20 ühe kirja lõpus:

Elagu, kellele elu seks antud;
lennaku, kellele antud seks tiib
mõnigi saatusest tuulde saab kantud, — —
valuga noorena manala viib.

Ja nüüd ei ole Sind enam! Kuid ealgi ei saa ununeda Sina, kellega kõrvati lamasime vabastussõjas ühise madseni taga, ealgi ei unusta Sind, kelle sõprus, lühike küll, jättis määratu mulje, saan mäletama Sind, kui inimest, kellel ääretud tahted ja tahtejõud, kellel vankumata usk endasse, kelle igast liigutusest hoovas lõppematu vaimuküllus.

Nüüd puhkad Sa Võrumaal, ilusas Urvastes. Varakult õlule võetud raske koorem murdis Sinu. Kuid vist ei unusta Võru õpilased ja Su kaassõdurid sinna kalmistulle Sind, kelle elu oli laul, kelle elu oli lühike valus ja ilus laul.

Juhan Jaik.

Peeter Kropotkin¹⁾.

Vürst Peeter Kropotkin, vana auväärt kõrgema inimsuse eest võitleja, suri hiljuti. Alles pääle ta surma näib Lääne-Euroopa põhjalikumalt tema ideede kallale asuvat, ehk küll väike salk noori tema ju ammu ta suures tähtsuses äratunnud on.

Peeter Kropotkin on Michail Bakunini kõrval anarkismi pääedustaja. Et aga ärisilt vanas Euroopas suures lugupidamises ja „anarkism“ märkide hulka kuulub, millesse suur hulk kõiksugu vähegi võimalikke hukkamõistmisi kokkukogut, sai Kropotkin mahatallat.

1) Toome käesoleva kirjutuse Kropotkini, kui suurima noorusideaalide eest võitleja hiljutise surma puhul. Toimetus.

Kes Kropotkini tundma soovib õppida, lugegu sissejuhatuseks ta „Ühe revolutsionääri memuaarid“.

Täiesti ükskõik kuhu kilda ja mis ilmavaatesse keegi ka kuulub, suuremat imestust peab iga väärt ja arusaaja inimene tundma inimese vastu, kes terve oma pika eluaja „ikka edasipüüdmises vaevlend“. Kropotkin on üks neist kangelasist, kes nagu Buddha, inimsuse kõrgusist tulevad, ning kel, täiesti vabatahtliselt oma enese äratundmise järele, isiklikest kasudest loobumisel, korda läheb oma elu kannatava ja vaevleva inimsuse teenistusse panna.

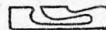
Kropotkin on võrsund Rjuuriki valitsejasoost, ning tema perekonnal oli suurem õigus Vene trooni pääle, kui Vene tsaarel Romaanovitel.

Kropotkin on neist igavesti noorist, tõsiseist inimsuse juhtest, keda kurvad elukogemused omist kõrgeist ideist kõrvale pöörata ei saa.

Arvustades Darvini teooriat, tarvilisest, kõigi olevuste igavesest võitlusest olemasolu eest, näitab Kropotkin oma täit teaduslikku võimet (ta on üks lugupeet kõrgema kuulsusega teadlane), et Darvini pessimistiline, alatise võitluse ilmavaade tema optimistilisele ilmamõistusele „vastastikusest abiandmisest“, kui tuleviku nõudele tee peab andma. Juba loomusest on elavolevused nii lood — seda tõendab Kropotkin lugemata hulga näitusega — et nad vabuse eluühisusis oma tõuedustajaid edesijõudmises toetavad ning üksteist aitavad. Nii siis — mitte kõigi võitlus kõigi vastu, vaid loomuslikult on ettemäärat iga olevuste tõu üksteise ühine toetus. Et iga ühiselu loodusest ant, eitab Kropotkin igat sundusmeetodi. Ta usub täiesti vabatahtlikku inimese edesiarenemise võimalusse. Talle, kui eht venelasele, seisab ütetus „inimene on hää“ iseäranis lähedal ja sellep jõuabki ta kommunistlikule anarkismile, mida ka vabatahtlikeks sotsialismiks võib nimetada.

„Me, inimesed, saame vabuse osist üksteisele elama“ on see rõõmus käskjalg, mille Kropotkin prohvetina tuleviku inimesele tuua võib.

(„Junge Menschen“) tõlk. K. Z.

Noor Saksamaa.

Huvitavat unestsünni aega elab praegu Saksamaa üle, temaga ühes ka Saksa noorsugu. Saksamaa, see sennine militarismi ja materialistlike kultuuri kindlam kants, on korruga muutunud kõige antimilitaristlikumaks ja idealistlikumaks, vähemalt tema noorsugu. Millest tuleb see? Võime kindlasti näidata Marne'i väljade (Saksa vägede suurema lüüasaamise koht Põhja-Prantsusmaal) ja Versailles'i rahu pääle. Sõjas löödud ja vägivallarahule alistuma sunnitud Saksamaal ei olegi muud teha, kui kiruda kogu

sennist militarismi ja materialismi, mis ta kuristikku viisid. Kuid pääle selle on siin kaasa mõjumas ka üleni Saksa noorsoo hoorikas protestivaim kogu sennise ülekohtu ning materialistlise kultuuri külmuse ja tarretanud oleku vastu. Voolab mingisugune keev, palavikuline, osalt haige, kuum õhk, tuulepuhang üle, hõõgudes käremeelsusest vana ilmakorra, kodanluse ning inimsettuse vastu. Purjetakse „uutele kallastelle“, rühmates „mägedelle“, kus lõkendamas päästmine, päikese järele, vihates tarretamist maalapikesel. Haaratakse kinni sotsialismist ja kommunismist, sellest „jumalikust sädemest“, kui „mõjuvust jõust“, „ülestõusvast tähest“ kui „teest paradiisi, mitte surnute, vaid elavate, loovate paradiisi“. On kujunemas täiesti uus ilmavaade, (paljus suhteis tõesti aga ürgvana) täiesti uus eetika. Leiavad pooldamist vanad keskaja ideaalid, Kristus on tõstet revolutsionäärina jälle aujärjele. Mõistetakse hukka kõige valjumalt mittekarskus, tubak ja ebamoraalsus, ning tuleb juhtumisi kus isegi naised esinevad protestidega tantsu vastu.

Asutetakse seltse, ühinguid, kõiksuguste päälkirjade all. (Flammenleute, Wandervögel, Entschiedene Jugend, Kampfscharen jne.), antakse välja ajakirju, kust lehvib läbi seesama vool, mis meil osalt tuttav ju ekspressionismist (ekspressionism polegi muud midagi), peetakse noorsoopäivi n. n. „Tagung“eid, kus noored sotsialistid, kommunistid, anarkistid tulevad 100—1000-ndate viisi kokku uute sihtide otsimisel, uute ideaalide ülesäädmiseks, üheks vennasgrupiks liitumiseks. Terve Saksamaa hõõgub uuest elust, lõkendades igatsusest uue ilma, uue noorusmaa, päiksemaa järele. Leiavad austamist kõik noorte hingedega otsijad, tuleviku inimese loojad. Paljude pilgud on pöörat Venemaa kui noorusmaa poole. Loodeatakse, et säält, hirmsa ilmasõja ja revolutsiooni järele, uus väärtuslik inimsus tõuseb. Oodetakse, kes jääb vanas Euroopas võitjaks. Võitma saab kõvem. „Ja seda peab olema noorem, nagu ka ajalugu näitab: noored rahvad olid võidurikkad. Noor Room võitis vana Kreeka, noor germaansus vana Rooma. Nii on ka nooril lootus Euroopa tuleviku pääle. Ja noored südamed pöörduvad ikka sinna, kus katsutakse tõsisest tööst uut, kõrgemat inimsust luua. Noorusliikumise pääväärtus seisab selles, et tuntakse enestes noorusliselt võimsana ja vaimustetuna igatsust kõige häa ja ilusa järele. Noor ei ole tuttav veel elu kurbi kogemusiga — sellep on ta nii loomisrõõmus — teda ei piina ei kahtlus, ega kõhklemine.“ Sellest tuleb see lootmine Venemaa pääle.

Leiavad jumaldamist Kropotkin, Gorki, Artsõbaschef, kui „tuleviku inimese“ loojad. Neile pühendetakse terved ajakirjad, terved raamatud.

Igalpool näeme elu, elu kõige suuremal kraadil, kõige tõsisemas mõttes, näeme nooruse mässavat verd ning rahutut hinge, mida meil põhjamaalasil nii vähe. Oleme tasased, aeglased, külmad — ja meile on

tõesti võõras veidi to palavik, mis hõõgub Saksamaal, ta on, nagu mainit, osalt haige, mis ei vasta me külma-verelisele karakterille. Kuid siiski rohkem elu, rohkem tuld oleks meiegi idüllile tarvis. Sääil ollakse äärmuseni vaba ja puhas kõigist sentimentaalsusist ning tundmussonimisist. Võideldakse ägedalt sopakirjanduse laialilaotajate vastu, tungitakse isegi raamatpoodesse, pillutakse „sopp“ tänavalle ning pistetakse põlema. Ja kohtuprotsesses jäävad ikkagi noored võitjaks — kohus peab tahtmatult õiguse noorile jätma. Ollakse kaugel meie noorist sotsialistest ja kommunistest, kes on läbiimbund väiklusist ning kitsarinnalsusest.

Imestama paneb meid see energia, see julgus, millega väljaastutakse, mitte millestki tagasikohkudes, ka kõige äärmisemaist abinõudest, omi ideaalide saavutamisel, ideede maksmapanemisel.

Toome siin tõlgetena mõned väljavõtted nende ajakirjast „Junge Menschen“, mõned noorsoopäevade kirjeldused, mis kõige paremini meile toda elu väljendavad, peegeldavad.

Saksamaa „kindla nooruse“ (die entschiedene Jugend) Lihavõttepäev.

I.

Toredasti seisab väike linnake Lauenburg Elbe jõe kaldal, ja laisalt ning uniselt vaatavad sünged madalate ürgaegsete majade aknad tumedasse vette. Kõige üle paistab päike nii soojusti, nagu oleks ju ammu suvi ja mitte mõned päevad enne Lihavõtteid. Mäest alla, mäest üles viivad küürad tänavad läbi linna.

Vaksalist tulevad noorte inimeste salgad, rändlinnud kõigist Saksamaa kohist. Tüüpilised W. V. (Wandervogel) edustajad on sääil, pikkil lokkel tüdrukud, otsaesise võrudega, pea kõigil sandaalid jalas ja silmis sära ning hiilgus, mis sissepühitsematuid iseäraliselt petab.

Punased sovjetitähed töösümboolega on mitmel rinnas. Iga tulev rong toob paljuid, keda vaksalis rõõmsate õnne ja jõudu hüüdeiga vastu võetakse. Laisalt ja vagaselt voolab Elbe Põhjamerde, kui ei võiks ta enam uuest nooruse pulseerivast elust arusaada, sest ta on juba vana — ürgvana —

* * *

Noored inimesed, kelle mõtlemine äärmuseni revolutsiooniks sügavivad, vaidlevad sügavate probleemide üle tuliseil, leegitsevail sõnadega, nende silmis särab jällegi suurest sisemisest läbielamusest.

Tundvõlvatavais põhjalikkas kõnedes harutavad nad kõik ilma ergulhoidvad küsimused läbi: poliitikast kunni seksuaalküsimuseni. Üle kõige aga seisab äratundmine, et sõna on vaid vahetalitaja mõtte ja teo vahel.

Nooruslikes idealismis (mida nad muidugi maksvaks tunnistada ei taha) tungivad nad kaugele välja inimlikkест sihtest ning eksivad ideede labürindis. Kaaost armastavad nad, revolutsioon on neile vajaduseks, kommunistlike majanduskorra saavutamiseks vaid ülemineks. Lõpulikku sihti nad ei tunne. Nii anduvad nad lõputuile kõnedelle ja vaidlusille. 17 aastased inimesed räägivad seksuaalprobleemi harutamisel kehaõigusest. Noored tüdrukud tahavad B. G. B. § 218. ümberlükata. Üks anarkistlike sündikalistide edustaja hoolitseb tihti opositsiooni eest, lisab aga palju mõningaile vasturääkimiste selgitamiseks juure. Fritz Westendorfil, võõraste ülevalpidajal, kui kõnejuhatajal, on tihti raske seisukord. Heinrich Vogeler, halle juukstega, räägib nooruslikes hoos praksisest. Ükskord aga näivad kõik huvitatuina. Nimelt kooliteemi harutamisel, kus ka nooremad vaidlusisse astuvad. Vasturääkimised lõkendavad.

Kooli sabotaash, hariduse vastuvõtmatus üleüldise on sõelumisaineks.

II.

Lauenburgi päev oli „kindla nooruse“ vaimule katsekiviks. Ja see ei ole sellest mitte keeldund. Tundmuste ülevoolavus ja noorusvaim elustas päeva, laul ja tants, nali ning rõõm leidisid ning maskides rongikäik hirmutas veidi ausaid väikelinnlasi ja veel õhtu hilja rändas, pahandust põhjendades, salk noori kommunistide läbi linna ja põldude: siiski aga tundis igaüks, et sel kõigel midagi ühist ei ole tolle kuupaiste romantikaga, mis nooruse ja aja tarvidusest ning hädast midagi teada ei taha. Sest see ju oligi päeva põhjuseks, et me tunneksime seda; aeg on küps, et me nooruslik idealism, me hüüd uue Noorusmaa, uue seltskonna järele kindla ja julge käega kinnihaaraks oleviku poliitilise arenemise hoorattast. Selleks peame endi äratundmist laiendama, selgitama ja me vaimunoorust äratama ning koguma. Selleks oli päev määrat. Me tarvitame teda — mitte ehk küll, vaid et me „teo“ juure kiindume. Päeva rõõmustavus seisis just selles, et me mitte problematiseerimisse peatama ei jäänd. Me ei pea mitte kartlikud olema tahtmise juures kinnihaarata olukorrist, me ei pea mitte enam „parteidest üle“ seisma, vaid peame ise partei kättekiskuma revolutsioonseile proletaarseile võitlussalkule, kes üksi kodanlike riigi kõrvaldamise abil tee vabaks teevad uuele maale, nooruselule.

Kes ikkagi kardab, et ta vaevarikkas võrtluses kareda tõsieluga enese vaimuelus peenetundelise omapärasuse hävitab, kes liig väikeusklik on, kui et ta iseend julgelt partei tegevuses nooruse kindlaks lõöksalgaks teha tahaks, ei kuulu „kindlasse noorusse“.

Praeguse kooli reformi ja ta n. n. hariduse ebakultuuriga me tegutseda ei taha. Me teame, et üleüldine nooruskultuuri uuendus, mis ainukeseks õige hariduse aluseks ja teeks, praegu korda ei läheks. Aateliselt piiratult ei või me oma uue kooli pilti mitte äraseletada. Aga igatsust

selle järele kanname ikka päälekäivalt ning lõkendavalt enestes, ja see igatsus ei lase meid ka kommunistlise riigi teostamisele tänapäev. Nüüd, kus me praegu juba ehitame, ei ole see mitte mingisugune ärapäogenemine tösielust, vaid ainult võitlusabinõu. Nii võrsuvad kõnesaalid, vaheajakoolid, kui uueilma ettekuulutajad. Poliitika, koolid ja majandus on me võitluse jõufaktoreiks.

Kunni kodanlus näeb, et siin jälle noorus elab, kes julgelt asjakäigust kinni haarab, hakatakse meid üleüldiselt tagaajama ning suruma. Igalpool saavad me seltsimehed isamajast äratõugatud ja poliitiliselt jälgit. Seeläbi jääb aga me liikumine vabaks kõigist tegevustakistavaist ühesjooksikuist ning muretseb eneselle võitlusvalmisolevad jõud, kes kodanlust väsimatult ähvardab, nooruselle juba praegu ustavaid toetuspunkte pakub ja revolutsiooni ning uuestiüleehitamise aktiivseks kaasatõtamiseks kõlvulikud on.

Võitlussalkade Lihavõttekohtamine Neudietendorfis.

Keeb kõige viimsemis proletaarlise noorsooliikumise sügavusis. Ikka selgemalt saab aru ta omast määratust kutsest. Rõõmust värisev sõnum uue ilma algusest tungib paljudesse noorussüdameisse. Vabasalkadelikumine (Freischarbewegung) Schweizis oli esimeseks, kes silmapilgu tõsidusest aru sai, mis inimsusele hüüdis: Ainult proletaarlise noorus oma usuga, oma armastusjõuga, oma puhta meelsusega võib algand maailma ümberpööramise lõpetada, ainult tema võib Kristuse töotuse tähe all maakera näo heledaks, päikseliseks Jumalamaaks ümber muuta. — See usk elab nüüd igalpool, ka Saksamaal. Teadmatult võtab ta paljudes proletaarlise noorsooliikumise ringes kuju vastu, teadvusega kannavad võitlussalgad (n. n. „Flammenleute“) teda eneses, mis paljudes linnus sisemisest tõukest moodustuvad.

Ja nii siis kohtasime Neudietendorfis. Me elasime üheskoos, tantsisime, mängisime, rõõmustime kui lapsed, elasime üle Igaviku. Moodustus ühtlus. Kõik see oli ilus, aga mitte väärtuslik, mitte me kokkutulemise tuum. Meid oli kokkukutsund hüüd teo järele, mis meid viimaks praegusest ebakultuurist vabastab ning ühte rõõmu ja armastuse noorusmaale viib. Selleks pidid Lihavõtted teejuhiks olema. Kui julgeme end täiesti sellesse riiki paigutada, mida natsareenlane meile kuulutas, ja päiviti, tunnikaupa sellesama vaprusse ning ohverdusega talitada, siis tuleb kõigi asjade uueks muutumine.

Vennad, me peame teie poole hüüdma, Kristuses ja ta Evangeeliumis seisab me kordaminek. Laske meil suurema revolutsionääri eeskuju järele elada.

Vaim lehvib!

Tõlk. K. Z.

„Uudismaa“ I, II ja III aastakäik.

(Lühike ülevaade.)

- I aastak.: № 1—2, 3—4, 5, 6—7—8. 212 lehek. Hind 18 (praegu 36) marka. Ed. Bergmanni trükk. 1919.
- II aastak.: № 1, 2, 3—4, 5—6, 7. 96 lehek. Hind 20 (praegu 40) marka. G. Zirki trükk. 1920.
- III aastak. (I osa): № 1, 2, 3, 4, 5. 128 lehek. Hind 94 marka. K. Mattieseni trükk. 1920/21.

Ilukirjanduse osa.

Kõige ruumikamalt, vist ka sisukamalt on esitet ilukirjanduse osa. I aastak. № 1—2, kus ta täidab pea poole, kuna edaspidi ikka enam ja enam kokku kuivab, iseäranis III aastak., mis seletetav mitte niivõrd tööde vähenemisega, kuivõrd nende hindamismõõdupuu tugevnemisega. Kokku täidab ta I aastak. 48 lehek., III — 20, II täiesti puududes.

Noortest **luuletajaist** võib paremaks pidada **Juhan Ritsesoni**¹⁾, kes esineb ka kõige produktiivsemana. Ta vormiliselt võrdlemisi eeskujulik looming kannatab küll teataval määral sisulise külmuse all. Mõnda ta luuletust peab otse „studeerima“, et mõttest aru saada — viga, mille all kannatab rohkesti vanugi poeete. Hinge hörnemad noodid jäävad niisuguseid luuletusi lugedes alati puudutamata. Noorte teosis tahaks näha hoogu, kaasakiskuvat, tormavat temperamenti.

Teisena, võrdlemisi tähelepanuväärsena, esineb **Kusta Vesilo** omas 4 luuletuses [I, 3—4²⁾]. Vormiliselt hääd, rahuldavad nad ka sisuliselt, olles elavad ja hörnad, peaasjalikult lüürilised meeleolukirjeldused.

Hääna lüürikuna esineb ka **Agnes Kauts**, (I, 1—2, 3—4.) Kuigi Kautsist rääkides õige palju juttu tehtud Underi mõjust, ei ole see „Uudismaa’s“ ilmunud luuletuste juures siiski kuigi tuntav, ega takista neid pidamast üsna kordaläinuks.

Noorena meistrina esineb rakverlane **Hugo Brindfeldt**, kellelt ilmunud rohkesti vormihäid luuletusi. Kuigi Brindfeldt'i pääaraskus seisab vormis ja keeles, ei teeni ta luuletuste sisu etteheiteid. On iseloomulik, et pea kõik uudismaalased luuletajad on tugevad vormis, nõrgemad sisus, kuna see noorte juures ometi ümberpöörduvalt peaks olema.

K. Kesa pääväärtus luuletajana seisab tõlkeis, mis tal hästi õnnes-

1) Käesolevas arvustuses ei ole arvesse võetud H. Adamsoni ja Fr. Tuglase töid, keda, kui tunnustet kirjanikke, ei saa arvata noorte hulka.

2) Rooma numbrid tähendavad aastakäiku, teised — nummert, kus kõneall olev töö ilmunud.

tanud. (I, 1—2), kuna ta algupärased luuletused (I, 1—2) veidi G. Suits'i järele lõhnavad. Kohati komistab ta ka vormis.

Pääle ülalnimetatute esinevad võrdlemisi keskpärastena veel Jaan Kask — silmapaistev iseäranis enda värskuse ja hoorikkusega — pea ainuke kogu „Uudismaas“, Eduard Nukk, Kusta Jõe, August Kruus, Veskimäe j. t. Mõned on aga üsna nõrgad ja parem, kui mõni neist oma vaimusünnitusi trükituina mitte poleks näinud.

Kokku võttes peab tunnistama, et see noorte produktsioon ei olegi nii nõrk ja mannetu, kui temast harilikult räägitud, vaid kohati isegi võrdlemisi häa. Pole võimata, et mõnigi uudismaalasist tulevikus tunnustet poeetide ritta pääseb. Küll tahaks näha aga enam hoogsust, enam temperamentlikkust ja algupärasust — vähem kivinend vorme ja kulunud fraase. Vähe sellest, kui tallates vanu radu saavutetakse keskpärasus. Vaja otsida uusi motiive ja uusi väljendusviise, et neid järjest arendes ja kultiveerides võiks esineda millegi omapärasega.

Hästi kehvemini on edustet „Uudismaas“ ilukirjanduslik proosa. Võiks nimetada ainult paari rahuloldavana esinevat autori, kuna hääks neist raske ühtegi nimetada.

Teistest paremana esineb K. Kesa omas novelletis „Kuninga Surm“ (I, 1—2). Tähelepanu teenib ka Karl Urm, esinev paari meeleolukirjelduse ja allegoorilise laastuga (I, 1—2, 3—4). Neis on sõnu, kuid on ka mõtet, kohati üsna huvitavat. Ei puudu õnnestanud võrdlusedki. Tuntavaks miinuseks on aga kohati liig tihti korduvad õhkamised. K. Urm kui ka K. Kesa esinevad puhtavereliste sümbolistidena. H. Perandi novell „Helged unenäod“ (III, 3, 5) tuletab osalt K. Urmigi meele, kuid ainult selle vahega, et siin sõnad juba üsna õõnsaks jäävad. Mõte uppub üsna sõnade ja fraaside liiglihha.

Nii Urmi kui Perandi üle tundub lehvivat Pszybyszevsky vaim. Kaunis huvitavana esineb Ilmari Sardo (I, 5) ja V. B. (III, 4), iseäranis viimane, kelle „Virmalistes“ tundub midagi värsket, tervet ja fraasidevabat. Teised on enamvähem kõik nõrgemad ega ärata millegiga tähelepanu.

Kirjanduse arvustuse

esirinnas sammub Karl Kesa. Parim ta saavutusist on äsjailmund „Rõngassaare“ arvustus (III, 5), kus ta meisterliku osavusega analüseerib igat autori. Õredam ja osalt erapoolik on „Hõislehist Lennok'i“ arvustus (I, 1—2), mis päälegi venitet asjatult liig pikaks. Veel enam on see maksev „Nooled“ arvustuse kohta (I, 1—2).

Hästi kordaläinud on ka H. G. Oras'e „Uudismaa“ 1—2 arvustus (I, 3—4).

Noorte ajakirjandusest toob järjekindlalt A. J. ülevaateid.

Tõlkeist oleks nimetada K. D. Balmonti „Surma ja üksinduse saladus“ A. Juhansoni tõlkes.

Noorsoo eriosa.

Ilukirjandusest arvrikkam ja mitmekesisem on noorsoo eriosa. Siit leiame artikleid noorsoo organiseerimise ja teiste päevaküsimuste kohta, rikkaliku ülevaate organisatsioonide tegevusest jne. II aastakäik on täidet ainult sellest.

Kuna see osa eneses väga lahkumineva sisuga kirjutusi sisaldab, on temast kaunis raske ülevaadet saada. Katsun seda vähemalt umbkaudugi, gruppeerides kirjutusi.

Kõige arvrikkamad on noorsoo ülesandeid ja ideoloogiat käsitavad kirjutused. Siia kuuluvad niisugused tüsedad artiklid, nagu Alfred Koort: Noorsugu ja kooli ülesanded (I, 3—4), V. Ernits: Meie noorsoo tegevuspõhimõtetest (I, 1—2), A. Juhanson: Noorsugu enne ja nüüd (I, 1—2), Meie noorsoo ideoloogia (I, 5), E. Klausen: Noorsugu ja belletristika (I, 6—7—8), Noorsoo tegevuse puhul (II, 3—4), J. Pert: Koolinoorsoole (III, 5), jne. Need artiklid moodustavadki öieti „Uudismaa“ väärtuslikuma osa, kuna nad pea kõik kirjutet tarvilise kompetentsuse ja osavusega. Iseäranis tähelepanu teenivad 2 esimest.

Huvitavad on ka filosoofilis-teaduslike sisuga kirjutused, nagu A. Juhanson: Võitluspäevi psükoloogia (I, 1—2) ja Ennustused (I, 3—4), J. Kurrik: Tähtede alalt (I, 3—4), paar artiklit vegetariaansusest jne.

Arvririkad on organiseerimisküsimust puudutavad kirjutused. Neid on iseäranis rohkesti II aastakäigus. Tähtsamaina võiks nimetada: A. Juhanson: Öppurite organiseerimine (I, 1—2), Kuhu nüüd (II, 1), Vilistlas-kogude asutamisele (I, 2), M. Lekstein: Meie õppiva noorsoo organisatsioonid (I, 3—4), Valge Leht: Poliitilised ringid õppurkonnas (I, 3—4), Al. Piller: Ühingute ühendamise küsimus (II, 3—4) ja keskkooliõp. spordi-ringid. G. N.: Lähemaist ülesandest j. n. e. Kuna need kirjutused ainult ajutiselt ja kitsale ringkonnale huvi pakuvad, on nende tähtsus väike. Ka on nad tihti liig kergel käel ja pääliskaudselt kirjutet.

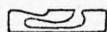
Kooliküsimus, mis õppiva noorsoo hulgas iseäranis põnev peaks olema, on miskipärast õige vähese käsitelu osaliseks saanud. Sel alal on ilmunud vaid üks kirjutus (Meie tuleviku kool (I, 3—4) ja A. Juhanson'i samanimelise pikema referaadi konspekt (I, 5).

Karskusalal on pikemate ja paremate kirjutustega esinend J. Rosental: Parema tuleviku nimel (III, 1), V. Ernits: Joomise mõju koolitöö pääle (III, 1), A. Juhanson: Paradoksid (III, 4), A. Leno-tammi: Pidutsev noorsugu (II, 3—4) j. n. e. Ei saa öelda, et seegi osa kehv oleks, vaid just vastupidi — võrdlemisi huvitav ja asjakohaselt käsitet.

Pääle ülaltoodu on sisaldanud iga nummer teateid õppur-ühingute tegevusest (kroonika), hiljem ka teatri arvustusi, ülesandeid ja mängu.

Üleüldiselt kõigi senni ilmunud numbrite pääle tagasi vaadates peab

tunnistama, et „Uudismaa“, nii sisuliselt, kui väliselt (väljaarvatud ehk II. aastak.) mõnestki vanade ajakirjast kõrgemal seisab ja koolinoorsool tema pärast kaugeltki punastada ei tarvitse, seda enam, kui arvesse võtta neid olusid, milles ajakirja välja anda tuli ja et noorsugu pea täiesti üksi, omal jõul talitama pidi (välja arvatud mõned üksikud kirjutused vanadelt). R. L.

Noorte ajakirjandus.

Ole Valmis. Eesti skoutide häälekandja. Vastut. toimet. Carl Sarap, väljaandja kirjastus „Odamees“. Ilmub kord kuus. Iga number 16 lehek. Hind 20 marka. Senni ilmunud 3 n.

On kentsakas, et isegi ühe linna skoudid isekeskis niivõrd kokku leppida ei suuda, et ühiselt ajakirja välja anda. Nii tekkis Tartus kaks „Ole Valmist“ korraga (vaata „Uudismaa“ № 5) — üks „Odamehe“, teine Tartu Sk. Maleva väljaandel. Üleriiklise häälekandja — „Eesti Skout'i“, ilmuma hakates likvideerus küll teine, kuna esimene ilmumist jätkab. Sisuliselt on ta võrdlemisi mitmekesine ja huvitav, kuna võrdlemisi napp ruum osavasti ära kasutat.

Eesti Skout. E. Sk. Maleva häälekandja. Ilmub iga kuu 5, 15 ja 25 päeval. Üksik n. 5 m. Senni ilmunud 3 n. à 4 lehek.

Käesolevaga on Eesti skoudid saanud endile üleriiklise keskorgaani — ajalehe kujul. Katse on julge, kas ja kui kaua jõudu jätkub tema ülevalpidamiseks, näitab tulevik. Esimene number on võrdlemisi üksluine, kuid teine ja kolmas juba hästi huvitavamad.

Helinad. Noorte ajakiri. Vastut. toimet. A. Aavik, väljaandja A. Pertmann. J. Nurmbergi trükk, Viljandis. Hind 16 m. number. Senni ilmunud kaks nummert — esimene 16, teine 8 lehekülge.

Sisuliselt haruldaselt nõrk. Tööd tunduvad, pea kõik 4—5 kl. õpilaste esimeste katsetena, mida trükkis kohati otse piinlik lugeda. Tekib küsimus, milleks niisugust asja õieti trükkida, kuna ta pea ühestki šapirograferit ja nimeograferit ajakirjast parem poole. Tuleb silmas pidada, et trükimust ikkagi võrdlemisi autoriteetne asi on, mida igaks otstarbeks raisata ei tohiks¹⁾.

1) Nimetet ajakirjast räägitakse, et ta „Uudismaa'ga“ konkureerida tahtvat. Senni ei suuda ta seda kahjuks aga „Uudismaa“ paberkorvigagi.

Oma. Tartu Reaalkooli Õppurite Ühingu häälekandja. Mimeografeerit. Senni ilmud 1 nummer — 28 lehek.

Sisuks võrdlemisi rahuloldavad teoreetilised kirjutused, pääle ühe nõrga luuletuse. Artikleist on huvitavamad: „Ekspressionism“ — J. Nõmikult ja „Perpetum mobile“ — A. Silbergleichilt. Ajakirjas leiduvad ka sarnased praktilised asjad, kui hektografi massi ja tindi retseptid. Välimus võiks parem olla.

Epook. Kirjanduse ja kunsti kuukiri. Võru meeskeskooli VI klass. Toimetaja V. Kaaver. Šapirografeerit. Senni ilmud 2 nummert à 42 lehk. Hind 30 m.

„Epook“ võib mõnelegi noorsoo ajakirjale hääks eeskujuks olla. Kuigi ilukirjanduse osa, eriti mõned luuletused, ühte-teist soovida jätavad, siis leidub artiklite osas üsna häid kirjutusi, pääasjalikult filosoofilis-lüüriilise sisuga. Mõned neist oleks väärt „Uudismaaski“ avaldada. Kõige üle lehvib värske, revolutsiooniline ekspressionismi vaim, mis autoreile osalt ka teoreetiliselt tuttav näib olevat.

Sähvus. Räpina Noorte Ühingu ajakiri. Šapirogr. Senni ilmunud 1 n. — 32 lehek.

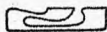
Ilukirjandus rahuloldav, üks pikem proosatöö koguni üsna hää (vist mõnelt vanemalt isikult). Noorsoo eriosa, mis võrdlemisi ruumikas, on samuti keskpärane. Autorite juures on näha kõigepäält energiat ja organiseerimistungi. Ajakirja kaunistavad käeljoonistat pildid.

Noorus. Noorte ajakiri. Väljaandja Pärnu-Jakobi Noorte Ühing „Leek“. Senni ilmunud 2 num. à 24 lehek. Hind 8 m. Šapirografeerit.

Sisu pääasjalikult ilukirjanduslik. Kirjutused kõrgema rahvakooli õpilaste kohta üsna rahuloldavad. Teistest produktiivsem, ka parem näib olevat J. Andreller. A. J.

Tartu Kommertsikooli Õpil. Ringi Ajakiri. Iga nummer 28 lehk. Hind 20 ja 25 marka. Senni ilmud 1 nummer.

Sisu kui ka välimuse poolest võrdlemisi sümpaatlik ja tugev, vähemalt värskem hulgast teistest ajakirjust. Sisuks paar ilukirjand. proosateost, Heine järele tõlgit luuletus ja, mis parem, paar võrdlemisi hääd artiklit tõsise hariduse sihist (K. Z.) Skoutismist, kasvatusteadusest jne. Kõige kohal näib lehvivat päätoimetajast sisseütlengus püstitet jõurohke nooruslipp.

Ajakirjandusest.

„Noorte Püha“ on ajakirjandusegi tähelpanu suurel määral enda pääle tõmmanud. Pea iga päev toovad enamasti kõik ajalehed küll üleskutseid.

küll sõnumeid „Noorte Püha“ Päätoimkonna tegevusest ja ettevalmistuste käigust. Harilikult sünnib see kirjasaatjate-õpilaste kaudu, kuid on ka juhtumisi, kus ajalehtede erakirjasaatjad Päätoimkonna juhatajalt otsekohe informatsiooni paluvad. Igatahes on „Noorte Pühast“ nii palju kirjutet (tihti üsna auväärt kohal), et ühtegi ajalehelugejat leiduma ei peaks, kes asjast informeerit pole.

Kuid mitte ainult „Noorte Pühast“ ei ole juttu, vaid õige tihti leidub ka teisi häätahtlikke kirjutusi noorsooliikumise kohta, näit. „Uudismaast“ jne. Asja niiviisi jätkudes võime kindlasti konstateerida, et Eesti noorsooliikumine on jõudnud kolmandasse arenemisjärku, kus ta seltskonna tähelpanu ja hääkskiitmise osaliseks saab.

A. Lenotammi.

Kroonika.

„Noorte Püha“ Tallinnas

21, 22 ja 23 mail läks rahuloldavalt. Esimesel ja viimasel päeval oli eeskavas ainult spordivõistlused, kuna pühapäeval, 22. mail ka rongikäik, laulupidu ja segaeeskavaga pidu. Rongikäik oli koolide vähese osavõtu ja puuduliku korralduse tõttu kahvatuvõitu. Skoutide paraad jäi üsna ära. Laulupidu pääosa täitis K. Leinuse lastekoor. Iseäranis huvitavad olid laulude vahel laste plastilised tantsud. Segaeeskavaga õhtu Estonia kontsertsaalis oli pidustuste paremaks osaks. Laulukoori, klaveri, viiuli, plastika ja võimlemisnumbrid õnnestasid kõik. Spordivõistlused, mille vahele pühapäeval olid põimit ka vabad harjutused, suuremaid illatusi ei toonud.

Pärnu „Noorte Püha“

peeti ära 28. ja 29. mail s. a. publikumi elaval osavõttel. Püha algas laup. 28. mail spordi võistlustega. Ettenäht kava ei saad aga läbi võtta — vihm tegi võitlusile ootamata lõpu ja sadas õhtuni. Püha korraldajail kipkus see juba tuju langetama, sest väga kergesti võis ju ka järgmisel päeval sadada. Sellega oleks kõik vaev maha visat olnud.

Sama päeva õhtul oli Endlas kunsti-kirjanduse õhtu, mis sisuliselt hästi õnnestas. Eeskava oli märksa tuumakam, kui harilikult koolipidudel. Muu seas esinesid kaks õpilaste orkestert. Kohalikus ajakirjanduses sai nimetat õhtu kiituse osaliseks.

Pühapäeval naeratas noortele selge sinitaevas vastu. Õhk oli laupäevase vihma tõttu värsk ja karastav. K. 10 hom. avas Koolinoorsoo Liidu esimees rongkäigu ja muusika helide saatel liiguti kolme kohaliku keskkooli eest läbi — austuse avaldamiseks. Koolide ees peeti õpetajate

poolt sütitavad tervituskõned. Rongkäik lõppes spordiplatsil. Kohe algasid spordi võistlused, mis kunni k. $\frac{1}{2}$ 4-ni pl. kestsid.

„Noorte Püha“ lõppes draama-õhtuga Endlas. Kanti võrdlemisi rahuldavalt ette H. Knolib'i 4 vaat. draama „Juudaskell“.

Püha ajal oli igas keskkoolis koolinäitus, algkoolel ühine Kooliseltsi saalis.

Kogumulje „N. Pühast“ jäi häa. Korraldajate vaev on sellega tasut, olgu, et aineliselt just kõige paremini ei õnnestanud.

Spordivõistluste tagajärjed.

100 m. jooks: Eier Werner 12,3 sek.

Ketas: Meimer Johann (reaalgümnn.) 28,20 m.

Kaugushüpe hoota: Valter Johann (reaalgümnn.) 2,70 m.

60 m. jooks naistele: Kukk (reaalgümnn.) 9 sek.

1500 m. jooks: Sinikas Mihkel (reaalk.) 4 min. 48,6 sek.

Kuul: Jürisson Bernhard (reaalgümnn.) 10,40 min.

Körgushüpe hooga: Hendrikson Oskar (reaalk.) 1,48 m.

Kaugushüpe hooga: Karheiding Aksel 5,16 m.

Kaugushüpe hooga naistele: Repichleier Hermiine 3,75,5 m.

Oda: Jürisson Bernhard 37,69 m.

Teivashüpe: Konk Jaan 2,57 m.

3000 m. jooks: Sinikas Mihkel 11 m. 58,6 sek.

U. B.

Valgast.

Pääle tuntud ühingute: „Tung'i“, „V. Ö. Karskusseltsi“ ja „K. N. Liidu“ on tekkind siin käesoleval õpeaastal neli uut ühingat.

Skoute „Maleva“ asutati 1920 a. kevadel, pääle koolitöö lõppu ning tegeles kogu suvi 40—60 liikmega. Praegu on malevas ühes jalgratta salkega 200 liiget, milline arv veelgi kasvab. Skouingu idee on Valga õppurkonnas, kus kadund igasugune aime korrast ja kohustusest, mitte ainult soovivat, vaid möödapääsmatu!

V. E. K. N. Dramaatilise ring peab omis ruumes kavakindlalt näite-harjutusi. Ka on V. „Läti seltsi“ saalis üks pidu korraldet, ringi raamatukogu hääks.

Intiim-rühm „□“ (nelinurk). Ainult kirjanduslise sihiga ühing kes erialaks teravmõttelise sarkasmi, humori, följetoni ja kerge-nalja on valind. Toimetab mitmustet kajakirja „Vile't“, millest senni kolm karrikatuurega ilustet nummert ilmud.

„Intiim-rühm“ on korraldand pääle omavaheliste vaidlusõhtute 26 referaati, 4 algupärandite õhtut, 2 kirjanduslikku kohut Joh. Üksi „Nõia keerus'e“ päätegelase Jaan Killami üle, kes pääle ägedate süüdistus- ja kaitsekõnede õigeks mõisteti ning O. Lutsu „Soo“ üle, ja 3 vaidlus-õhtut

õppurkonna poolt ülesseat küsimuste üle. Ka anti välja käsikirjaline, 70 lhk. paksune album. E. P. ja V. R.

Koeru O. Ü. „Järvala“.

Kevade tulekuga on suurt huvi spordi vastu märgata. Harjutetakse jooksmist, odaviskamist, jalgpalli ja mängusid. Ühingu kirjandusosakond on senni väljaandnud 12 nummert nädalikirja „Löke't“ ja õppevahendeid kirjastand. Ka on peetud mõned teaduslised referaadid ja kõned. Majandusosakonna poolt asutati kooperatiiv „Tulu“, mille aastane sissetulek 195.547 mk. 15 p. Puhas ülejääk 10.472 mk. määrati ühingu varanduse täiendamiseks, Koeru „Noorte püha“ toetuseks ja dividendiks. Kaupu müüdi 100—200% turuhindest odavamini. „Järvala“ kassa üleüldine läbikäik 1920/21 a. ulatab veerand miljonini.

Koeru „Noorte Püha“

korraldas Koeru õpetajate selts ja „Järvala“ Koeru kõrg. rahvakooli juures.

Üleüldiselt tuleb „Noorte Püha“ kordaläinuks pidada. Külalisi ja osavõtjaid oli rohkesti, ka Tartust, Rakverest ja Paidest. Eeskavas olid mitmesugused koorilaulud, võimlemisettekanded, spordivõistlused, lillemüük, õpilaste tööde näitus, ning kohalikus tuletõrjajate seltsi saalis „Järvala“ poolt segaeeskavaga piduõhtu.

„Noorte Püha“ puhul ärapeetud spordivõistlused tõid mõnegi üllatuse esile. Osavõtjad olid jagatud vanaduse suhtes kolme rühma: I. üle 16 a. vanad, II. 13—16 a. vanad ja III. alla 13 a. vanad; tütarlapsed aga kahte rühma: alla 15 a. ja üle 15 a. vanad.

Saavutused olid järgmised:

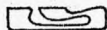
I. rühm.¹⁾ 100 m. jooks — 11,9 sek. (uus keskkooliõp. rekord); 1500 m. jooks — 4 m. 53,8 sek.; kõrgushüpe hooga — 1,59,5 cm.; kaugushüpe hooga — 5,73; kaugushüpe hoota — 2,79; oda tug. käega — 35,79 m.; ketas tug. käega — 31,20 m.; kuul tug. käega — 10,49 m. Kõik esimesed kohad sai E. Niinemägi.

II. rühm. 100 m. jooks — 14 sek. (F. Moon), 800 m. jooks — 2 m. 42,5 sek. (R. Elbrecht); kõrgushüpe hooga — 1,26 cm. (A. Nero); kaugushüpe hooga — 4,23 m. (F. Moon); kaugushüpe hoota — 2,14 m. (R. Mägi).

III. rühm. 60 m. jooks — 9,4 sek. (E. Moon); kaugushüpe hooga — 1 m. (L. Amtmann); kaugushüpe hooga — 3,25 (O. Ende).

60 m. jooks tütarlastele: I. gr. — 9 sek. (H. Niinemägi); II. gr. — 9,3 s. (H. Mänd).

Viievõistlus — E. Niinemägi 20 punkti, kolmevõistlus — F. Moon 20 p.

1) Ruumi kokkuhoidmiseks toome ainult esimesed saavutused. Toimetus.

Teadaanded.

III Eesti Koolinoorsoo Keskliidu (üleriikline) Kongress

peetakse Tartus 11.—13. juun. s. a. E. N. K. S. Tütarlaste Gümnaasiumi saalis, Viljandi t. 3. Algus 11. juunil kell 10 h.

Päevakord:

- I. Avamine.
- II. Presidiumi valimine.
- III. Mandaatkommisjoni valimine.
- IV. Päevakorra kinnitamine.
- V. Aruanded:
 - a) ühinguilt ja sekretariaadilt (ühiselt).
 - b) „Uudismaa’lt“.
 - c) revisjoni komisjoneelt.
- VI. Organiseerimisküsimused:
 - a) Keskliidu uus põhikiri — A. Juhanson.
 - b) „Uudismaa“ väljaandmise kord — A. Juhanson.
 - c) „Fraternitas Concordia“ — sekretariaadi edustaja.
- VII. Referaadid:
 - a) Noorsoo kultuurilised ja seltskondlised ülesanded — L. Kangur (Tartust).
 - b) Kool ja noorsooliikumine — A. Juhanson (Tartust).
 - c) Karskustöö koolinoorsoo hulgas — J. Rosental ja J. Nirk (Tartust).
 - d) Eesti omapärane skoutism — * * * (Tallinnast).
 - e) Töö ja koolinoorsugu — * * * (Tallinnast).
 - h) Esteetiline element koolinoorsoos — V. Kaaver (Võrust).
- VIII. Läbirääkimised.

Edustajaid kongressile saata võib iga koolinoorsoo ühing, kel vähemalt 15 liiget, iga 50-ne liikme päält 1. Osavõtmismaks saadikuil 10 m., võõrastel 15 m. E. Koolin. Keskliidu Sekretariaat.

Uus Koolin. Keskliidu põhikiri,

mille A. Juhanson Asemikke Kogu ülesandel välja töötas, on valmis ja Koolin. Liitudele juba kätte saadet. Uue põhikirja järele kaoksid sennised Koolinoorsoo Liidud, kui ametlikud keskkorraldused ära ja ühingud kuuluksid otsekohe Keskliitu. Sääljuures jääb ühinguil õigus vabatahtliselt isekeskis kas alalisteks ehk ajutisteks liitudeks kokku astuda.

Soovijad võivad põhikirja tutvunemiseks saada Tartu Koolin. Liidult (Lutsu t. 14).

„Concordia“ № 1

1921 a. aastakäigust on ilmunud. Hind 10 Emk. Abitalituses on praegu ka veel saadaval „Concordia“ proovinummer, № 2—3, 4 ja 5 eelmisest aastakäigust à 10 Emk.

„Concordia“ abitoimetus Eestis
(Tartus, Lutsu t. 14).

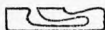
Võistluskirjutuse tagajärjed¹⁾.

„Uudismaa“ Toimetuse ja E. Karskusseltside Keskoimkonna poolt välja kuulutat võistluskirjutus andis järgmised tagajärjed.

Teemile „Kuidas võiks koolinoorsugu osa võtta kultuuritööst“ oli tulnud 3 kirjutust. Neist tunnistati žury poolt I auh. vääriseks A. Juhanson'i ja II auh. vääliseks A. Laane oma. III auhind jäi välja andmata, kuna selle väärine kirjutus puudus.

Teemile „Miks peame olema karsked“ oli saadet 5 kirjutust. I auh. vääriseks tunnistati E. Saali, II auh. vääriseks E. Niinemägi ja III auh. vääriseks E. Villardt'i oma. I auh. vääriseks tunnistet kirjutused ilmuvad „Uudismaas“.

Žury koosseis oli: V. Ernits, J. Tork ja J. Rosental.

Toimetusele saadet kirjandus.

„Ole valmis“ № 2, 3.

„Eo“ № 4.

„Kodu“ № 5, 6.

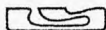
„Suomen Postimerkkilehti“ № 8, 9—10.

„Nuori Voima“ № 9, 10.

„Kalaasjandus“ № 6. Eesti ajakiri. Väljaandja Laevasõidu ja Merikaub. edend. Selts. Vastut. Toim. E. Veberman. 24 lehek., hind 20 m.

„Murrang“ № 1, 2. Kirjanduslik ja poliitiline kuukiri. Ilmub kord kuus. Toimetus: G. Suits. B. Linde ja Aug. Alle. Väljaandja a/s. „Varrak“. Iga number 48 lhk., hind 60 m.

„Junge Menschen“ № 1—10. Blatt der Deutschen Jugend. Stimme des neuen Jugendwillens. Väljaandja Dr. med. Knud Ahlborn ja Valter Hammer. 2. aastakäik. 16 lehek., hind 1.25 Saksa marka.

Kirjavastused.

V. B. „Amfiteaatri“ ei ilmu.

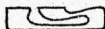
K. J-e. Tallinn. „Lumitsemisen“ ei ilmu — liig palju fraase, kohati ka üksteisele vastukäivaid võrdlusi. Muu ilmub osalt selles, osalt järgmises numbris mõnesuguste lühendustega.

E. P. ja **V. R-e.** Valgas. Ühendasime ja lühendasime. Referaatide nimekirjale ei jatku praeguses „Uudismaas“ kõige parema tahtmise korral ruumi.

A. L. Ülevaade ilmub.

V. K-r. Võrus. Alles kaalumisel. Kas Teie ei saadaks mõnda enda poolteoreetilist kirjutust, nagu neid oli mitu „Epo“...?

„Uudismaa“ № 7—8, mis on viimane se... ilmub ühiseks „Noorte Pühaks“ 11 juunil. „Noorte Püha“ lõpul ilmub loodetavasti eraväljaanne pidustuste esimese osa kirjeldusega. Toimetus.

1) Eksikombel viibinud. Toimetus.

III aastak. Sisu.

Luuletused.

Kolm luuletust. H. Brindfeldt. (№ 1)	lhk.	5.
Mu õhtu. Ed. Nukk. (№ 1)	"	14.
Kaks luuletust. H. Brindfeldt. (№ 2)	"	36.
Elo. H. Brindfeldt. (№ 2)	"	41.
Kaks luuletust. J. Ritseson. (№ 3)	"	67.
Nääliken. H. Reinvaldt. (№ 3)	"	71.
Seltskond. Goethe (№ 3)	"	71.
Kaks luuletust. A. Adamson. (№ 4)	"	100.
Surm sygisene sydames. Kusta Jõe. (№ 4)	"	105.
Toibuden. J. Ritseson. (№ 5)	"	99 ¹⁾ .
* * * Ed. Nukk. (№ 5)	"	103.
Kaks lunletust. H. Reiman-Neggo (№ 6)	"	133.
Önn. H. Brindfeldt (№ 6)	"	136.
Lesbosis. R. Kullerknpp (№ 6)	"	136.
Kaks poeesi. H. Perandi. (№ 7—8)	"	196.
Kevadine linn. J. Ritseson. (№ 7—8)	"	202.

Hukirjanduslik proosa.

Helged unenäod. Novell. H. Perandi. (№ 3)	lhk. 68 ja 110.
Uni igavikust. Hjalmar Söderberg (tõlk. Tuglas). (№ 4)	lhk. 101.
Virmalised. V. B. (№ 4)	" 104.
* * * O. Stockeby. (№ 4)	" 104.
Muinasjutt. V. B. (№ 6)	" 134.
Meeleolud. R. Lipsthal. (№ 7—8)	" 197.
Olen. Kusta Jõe. (№ 7—4)	" 200.

Kirjanduse arvustus.

Surma ja üksinduse saladus. K. D. Balmont. (№ 1, 2)	lhk. 5 ja 36.
Sihi poole. A. J. (№ 4)	lhk. 108.
Rõngassaar. K. K. (№ 5)	" 106.
Kuma. M. R-d. (№ 5)	" 118.
Noorte ajakirjandus. A. J. (№ 2, 5, 6, 7—8)	lhk. 86, 110, 153.
Ajakirjandusest. A. L. (№ 3, 4, 6, 7—8)	lhk. 85, 109, 154.
Uudismaa I, II ja III aastakäik. R. L. (№ 7—8)	lhk. 229.
Parema tuleviku nimel. J. Rosental. (№ 1)	" 10.
Joomise mõju koolitöö peäle. V. Ernits. (№ 1)	" 15.
Olümpia mängud. J. Torvelainen. (№ 3)	" 72.
Paradoksid. A. Juhanson. (№ 4)	" 105.
Missugusest kunstist tuleb kõige rohkem lugu pidada. H. Reiman-Neggo. (№ 5)	" 103.
Oskuse ja vilumuse tähtsusest elus. E. Villard. (№ 6)	" 105.
Minge loodusse. H. Firme. (№ 6)	" 137.

1) Eksikombel on lehekülgede nummerdamisel № 5 leheküljed märgitud samade nummerdega, millega № 4 omadgi, nii et numbrid 97—128 kaks korda korduvad ja lehekülgede koguarv 32 võrra väiksem. Toimet.

Ilutunde arendamisest Eesti koolis. O. Stockeby. (№ 6)	lhk. 139.
Raudnetähe. O. Sw. Marden. (№ 6)	„ 143.
Miks peame olema karsked. E. Saal. (№ 6, 7—8)	„ 146.
Kuidas võiks koolinoorsugu osa võtta Eesti kultuuritööst. A. Juhanson. (7—8)	„ 208.
Kas peab nii olema. Tõlk. H. Pett. (№ 7—8)	„ 205.
Milles seisab tõsine haridus. Ainetel K. Z. (№ 7—8)	„ 206.

Muljed ja reisiklõrdused.

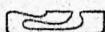
Muljed S. Ö. N. K. L. Suve ja aasta koosolekult. H. Pett. (№ 1)	„ 17.
XIII S. K. N. L. aasta- ja suvikongress. A. J. (№ 1)	„ 19.
Kuuldused Soomest. M. Forsman. (№ 2)	„ 54.
Matkaja muljed. Matkaja. (№ 2)	„ 42.
Reisimärkused sõidult Saksa akadeemiasse. J. Toomes. (№ 6, 7—8)	lhk. 141, 214.

Nekroloogid.

Dr. Matti Helenius-Seppälä †. V. Ernits. (№ 3)	lhk. 73.
Maiju Seppälä †. V. Ernits. (№ 5)	„ 117.
Helmi Reiman-Neggo. V. Ernits. (№ 6)	„ 131.
Peter Kropotkin. Tõlk. K. Z. (№ 7—8)	„ 223.

Noorsooliikumine.

Kõne XIII. S. K. N. K. Kongressil. A. Juhanson. (№ 1)	„ 22.
Kirjad Lindanisast I. Valpur E-nt. (№ 2)	„ 44.
Lootusliidud Inglismaal ja Soomes. V. Ernits. (№ 2)	„ 47.
Lähemaist ülesandeist. G. Noor. (№ 2)	„ 49.
Tormijooks on algand. A. Lenotammi. (№ 2)	„ 51.
Noorte päevad. G. N. (№ 2)	„ 52.
Keskkooliõpilaste spordiringid. A. P.	„ 77.
Noorsooliikumine	„ 110.
Koolinoorsoole. J. Pert. (№ 6)	„ 113.
Mõned väärnähtused meie õppurkonna elus. J. Nirk. (№ 6)	„ 116.
Noorsoo karskusühingute registreerimise kohta. V. Ernits. (№ 6)	„ 117.
„Uudismaa“ 1919—1921. A. Juhanson. (№ 6)	„ 150.
Noor Saksamaa. K. Z. (№ 7—8)	„
Teaater.	lhk. 27, 81, 107, 152.
Sport.	lhk. 29, 81.
Mängud.	lhk. 61.
Ülesanded ja seletused.	lhk. 30, 93, 94, 157.
Kroonika	lhk. 23, 56, 87, 112, 122, 155.
Teadaanded ja üleskutsed. lhk. 3, 4, 31, 55, 62, 63, 89, 95, 120, 123, 126, 158.	
Küsimused ja kostused	lhk. 126, 128.
Kirjavastused ja sisu — harilikult kaanel.	

Noorte Püha üldkava.

Laupäeval, 11 juunil.

- Kell 10 h. E. Koolinoorsoo Keskliidu III Kongress — E. N. K. S. Tütarl. Gümnaasiumi saalis, Viljandi t. 3.
Üleriikline Koolinoorsoo spordi olümpiaad — Spordi platsil, Tallinna t. 23.
Kl. 3. pl. Spordi olümpiaad (kasarmu pl.).
- Kell 9 õ. Dramaatiliste ettekannete õhtu — Saksa teatris, Aia t.

Pühapäeval, 12 juunil.

- Kell 10 h. Koolide, õppurühingute ja skoutide rongikäik lippe ja muusikaga Raatuse platsile.
- Kell $\frac{1}{2}$ 11 h. Skoutide paraad — Raatuse platsil.
- Kell $\frac{1}{2}$ 12 h. Pidustuste avamine — Spordi platsil.
- Kell 12 h. Laulupidu — Spordi platsil.
- Kell 3 p. l. Sportlaste rongikäik — Spordi platsile.
- Kell $\frac{1}{2}$ 4 p. l. Spordi olümpiaadi avamine — Spordi platsil.
- Kell 9 õ. Kirjandusõhtu — keskkooliõpilaste algupäranditega — Ülikooli aulas.
Segaeeskavaga pidu — Saksa teatris.

Esmapäeval, 13 juunil.

- Kell 11 h. Spordi olümpiaad — Spordi platsil. E. Koolin. Keskliidu Kongress (järg) E. N. K. S. Tütarl. Gümna. saalis.
Tutvunemine linna tähelepanuvääraste kohtadega.
- Kell 12 h. „Uudismaa“ lotterii — Tartu Linna Tütarl. Gümna. saalis, Karlova t. 2.
- Kell $\frac{1}{2}$ 4 p. l. Laulupidu (järg) — „Vanemuine“ aias.
- Kell 5 p. l. Spordi olümpiaad — Kasarmu platsil.
- Kell 9 õ. Kirjandusõhtu (pühapäevane eeskava) Ülikooli aulas.
Segaeeskavaga lõpupidu — Saksa teatris.
Üleriikline Koolinoorsoo Maleturniir kestab kõik kolm päeva — H. Treffneri asut. Meesgümnaasiumi ruumides, Rüütli t.
Spordi olümpiaad kestab pääle „Noorte Püha“ kuni 14. juunini.
- „Noorte Püha“ Päätoimkond.

Toimetus: A. Juhanson, J. Einer, E. Leppik, L. Obst, J. Rosental, K. Zirkel.

Vastutav toimetaja: cand. phil. Villem Ernits.

Väljaandja: E. Koolinoorsoo Keskliit.

Toimetus ja Talitus asub Tartus, Lutsu tän. 14.

1 märtsist hakkas ilmuma kirjanduslik ja poliitiline
ajakiri

„MURRANG“.

Toimetajad: Gustav Suits, Bernhard Linde ja
August Alle.

Vastutav toimetaja Bernhard Linde.
Väljaandja Kirjastus A./S. „Varrak“.

Uus ajakiri seab oma ülesandeks kõigi meie mur-
rangu aja kirjanduslike, kunstiliste kui ka teaduslik-
kude ja ühiskondlik-poliitiliste küsimuste käsitlemise.

Kuukirja esimeste numbrite jaoks on kaastööd
saanud: H. Adamson, Arthur Adson, August Alle,
Johannes Barbarus, Albert Kivikas, Jaan Kärner,
Bernhard Linde, Milli Mallikas (Hugo Raudsepp),
Hugo Reiman, Peeter Ruubel, Karl Rumor, Johannes
Semper, Gustav Suits, A. H. Tammsaare, Aleksander
Tassa, Friedebert Tuglas, Marie Under ja Ado Vabbe.

Pääle ülalnimetute on kaastööd lubanud mitmed
kodu- ja väljamaa kirjanikud ning publitsistid.

Kuukirja „Murrangu“ 1-se nbri sisu:

Bernhard Linde, Saateks. Gustav Suits, Kolm luule-
tust Peet Wallak, Õnnetus raudtee jaamas. Johan-
nes Barbarus, Neli luuletust Johannes Semper, Kokku-
võtted. R. S., Temporaj mutantur.

Kuukirja „Murrangu“ 2-se nbri sisu:

Marie Under, Inimene. Gustav Suits, Tervitus Eino
Leinole. A. H. Tammsaare, Kuiv nurk. Jaan Kärner,
Salmid fataalsusest. Ado Vabbe, Uuem graafika.
Henrik Adamson, Loobumine. Fr. Tuglas, Kaks laustu.
Naata Nael, Lahtised lehed. Arthur Adson, Maailma
latse. Mait Metsanurk, Viimane päev. Milli Mallikas,
Inimene kisendab. Punglast ja kunglast. Kaks kirja
toimetusele.

Kuukirja „Murrangut“ ilmub 1921 a. jooksul
10 nrt. suures kaustas, iga nr. vähemalt 48 lk.
Üksiku nr. hind 60 marka, aastakäik 500 m.

Talitus: Tartus, Rüütli tänav 24, Kirjastus A./S.
„Varraku“ jaoks.

Kirjastus A. S. „Varrak“.